

'Voor ons zijn dit de belangrijkste verkiezingen ooit'

Jongeren over hun wensen, dromen en verwachtingen

Steven Pont

'Leer jongeren tegenslagen overwinnen'

Coronastress

'Kracht In Controle' helpt mentaal kwetsbare leerlingen

Geluk of verdienste?

Wat de wetenschap zegt over de boodschap van Klassen

VO ACADEMIE

VOOR DE PROFESSIONALISERING VAN
SCHOOLLEIDERS EN BESTUURDERS

MAAK KOSTELOOS GEBRUIK VAN EEN VO-MANAGEMENTCOACH

Wilt u sparren over de uitdagingen waar u afgelopen periode als schoolleider of bestuurder mee te maken kreeg? Maak dan kosteloos een afspraak met een VO-managementcoach in uw regio. De VO-managementcoaches zijn ervaren schoolleiders en bestuurders, opgeleid tot gecertificeerd coach. Een coachee over haar ervaringen: "Het is fijn om met iemand van buiten je eigen organisatie te praten over het werk. Het heeft me veel gebracht."

Interesse in een coachgesprek? Kijk voor meer informatie op:
www.vo-academie.nl

Klassen en het vervolg

Het zal zo'n twee jaar geleden zijn dat ik een afspraak had met Ester Gould, een documentairemaker die een serie wilde maken over kansengelijkheid in het onderwijs. Het werd de veelbesproken en alomtgewaardeerde serie *Klassen* die velen van jullie gezien zullen hebben.

Ik kon me de afspraak nog maar vaag herinneren, maar de serie zal me lang bijblijven. Wat knap om jonge leerlingen en hun ouders en soms zelfs opa en oma zo openhartig over het onderwijs en hun eigen achtergrond te laten praten. En wat heftig om te zien wat wij tien- en elfjarigen aandoen als het gaat om de selectie naar het voortgezet onderwijs. De serie heeft veel tongen losgemaakt.

Ook tijdens een bijeenkomst van NL2025 kwam het vervolg op *Klassen* aan de orde. NL2025 is een prachtig initiatief van topmensen in het bedrijfsleven, (semi-)publieke sector, sport en cultuur om Nederland verder te versterken, met het onderwijs als een van de prioriteiten. De komende weken organiseert de omroep Human, die de serie uitzond, in elke provincie zogenaamde Meetups om met diverse betrokkenen uit het onderwijs te spreken over het bevorderen van kansengelijkheid. Het uitstellen van de vroegselectie zal daarbij zeker aan de orde komen. In het visiedocument Toekomst van ons Onderwijs, opgesteld door leerling- en studentenorganisaties, bonden en de hele onderwijsketen, pleiten we ook al voor een betere doorlopende leerlijn tussen po en vo. En in het recent verschenen rapport *Samen of gescheiden* naar school breekt het Sociaal Cultureel Planbureau hier eveneens een lans voor. Hoopgevend is dat later determineren ook in veel verkiezingsprogramma's is opgenomen. Willen we de kansengelijkheid bevorderen, dan moeten we de categorisering in het onderwijs ter discussie durven stellen.

Tijdens de bijeenkomst van NL2025 werd ook een prachtig initiatief om vrouwen in het bedrijfsleven te koppelen aan vrouwelijke leiders in po-scholen toegelicht. Misschien ook iets voor onze sector. En ten slotte waren er Erben Wennemars en neuropsycholoog Erik Scherder, die jongeren stimuleren elke dag de Daily Mile te lopen. Zeker in deze mentaal zo belastende coronatijd heel nuttig en belangrijk. Een bezoekje aan NL2025.nl kan je bij al deze initiatieven inspireren. Ook velen buiten het onderwijs willen het onderwijs versterken. Hoe mooi is dat.

Steven Pont

Ontwikkelingspsycholoog Steven Pont maakt zich zorgen over de Nederlandse jongeren in coronatijd. Hij filosofeert hardop over wat we kunnen doen om leerlingen op school te blijven boeien.

Auctoraat

Greijdanus bouwt een eigen onderzoekswerkplaats.

Beroepsstandaard

Schoolleiders van nu over de kern van het vak.

En verder

- 15 Column Hartger Wassink / 16 Leerlingen over de verkiezingen
- 20 Kracht In Controle / 23 In de praktijk: thuisonderwijs / 26 VO in beeld /
- 28 Starten in een nieuwe baan (2) / 32 De wetenschap over Klassen /
- 35 Onvergetelijk / 36 Het gebouw / 41 Column Martijn Simons /
- 42 Leerlingen werven in coronatijd / 45 De schooltijd van / 46 Boeken
- 48 Wie werkt waar / 49 Mijn overstap / 50 Vraagbaak

COLOFON

VO-magazine is een uitgave van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. VO-magazine verschijnt 6 keer per jaar in een oplage van 7.000 exemplaren
Redactieadres VO-raad, Postbus 8282, 3503 RG Utrecht, T 030 232 48 00, redactie@vo-raad.nl, www.vo-raad.nl **Redactie** Cindy Curré, Evelien Dijkman (vormgeving) Xander Elink Schuurman, Ingrid Janssen, Stan Termeer, Suzanne Visser (eindredactie), Linda Zeegers **Ontwerp** XS Media, Utrecht **Druk** Damen Drukkers, Werkendam
Advertenties Onderwijsmedia, T 030 210 23 86 (Ray Aronds), www.onderwijsmedia.nl
Issn 18731163 **Afmelden** Wilt u het VO-magazine niet meer ontvangen? Stuur dan een bericht o.v.v. naam en adres naar redactie@vo-raad.nl
Disclaimer De meningen die in het VO-magazine worden weergegeven, komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de VO-raad.

Paul Rosenmöller

Voorzitter VO-raad

Regie op digitalisering

Nieuwe technologieën spelen een belangrijke rol in eigentijds onderwijs. Denk bijvoorbeeld aan het anders organiseren van lessen en het bieden van meer maatwerk. Het is echter van belang om bewust te zijn van de risico's, regie te nemen over de ontwikkeling van nieuwe technologieën en technologie doordacht en met blijvende aandacht in te zetten. Om die reden ontwikkelt de VO-academie een nieuw leertraject voor bestuurders: Regie op digitalisering. Het leertraject gaat waarschijnlijk in september 2021 van start.

→ Lees meer op www.vo-academie.nl

Onderwijs tijdens corona

Wilt u meer weten over hoe u het onderwijs op afstand organiseert tijdens corona? Op de website van de VO-raad vindt u actuele informatie en een overzicht van beschikbare ondersteuning en belangrijke documenten. Ook staan hier praktijkvoorbeelden van andere scholen.

→ Kijk op www.vo-raad.nl/artikelen/onderwijs-tijdens-corona

Nieuwe cao-onderhandelingen gestart

In de eerste week van februari is het overleg met de vakbonden begonnen over een nieuwe CAO VO 2021. Mede door de coronacrisis en de beperkte financiële vooruitzichten heeft de VO-raad ingezet op snelle onderhandelingen met een beknopte agenda. Tegelijk met deze onderhandelingen zijn de cao-partijen een flankerend traject gestart. In dit traject willen partijen op een andere wijze een aantal hardnekkige en langlopende thema's aanpakken. Deze thema's zijn moderne arbeidsverhoudingen, taakbeleid, werkdruk en in een later stadium duurzame inzetbaarheid en sociale zekerheid. De huidige cao is door geen van de partijen opgezegd. Dat betekent dat de cao automatisch met een jaar is verlengd. Daarmee zijn de huidige arbeidsvoorwaarden in de cao gewaarborgd tot 1 januari 2022.

Noteer alvast: 3 juni ALV

De eerste Algemene Ledenvergadering (ALV) van de VO-raad van 2021 vindt plaats op donderdag 3 juni tussen 12.00 en 17.00 uur. Het is nog niet bekend of deze bijeenkomst fysiek of online is.

Benchmark PO&VO nu openbaar

Inzicht krijgen in het bestuur in het funderend onderwijs? Vanaf 1 februari 2021 is de Benchmark PO&VO openbaar. Met dit nieuwe online informatie-instrument hebben schoolbesturen de mogelijkheid om op basis van betrouwbare data hun gegevens naast die van vergelijkbare besturen te leggen. Zo krijgen ze een goed beeld van hoe ze ervoor staan.

Bovendien kunnen ook andere geïnteresseerden de Benchmark PO&VO raadplegen om inzicht te krijgen in het bestuur in het funderend onderwijs, bijvoorbeeld als het gaat om de inzet van middelen, medewerkers en onderwijsopbrengsten. De komende jaren werken de po- en vo-sector aan de doorontwikkeling van de benchmark. De Benchmark PO&VO is een gezamenlijk initiatief van de PO-Raad en VO-raad dat verder ontwikkeld wordt in nauwe afstemming en samenwerking met de sector zelf en stakeholders zoals het ministerie van OCW.

→ Kijk op benchmarkpovo.nl. In het volgende nummer van VO-magazine leest u een artikel over de benchmark.

Leergang diversiteit

Schoolleiders moeten steeds vaker strategische keuzes maken over de diversiteit en inclusiviteit van hun organisatie. In de praktijk blijkt de inbedding van diversiteit en inclusie, bijvoorbeeld in het curriculum, de visie, leiding en cultuur van de school, niet altijd gemakkelijk. Wat zijn de uitdagingen in de onderwijspraktijk en de sleutels voor succes? Cosmicus organiseert op 19 maart en 9 april in Amsterdam de leergang Diversiteit en Wereldburgerschap over dit onderwerp.

→ Kijk voor meer informatie op cosmicus.nl

→ Kijk voor meer informatie op cosmicus.nl

Online Congres Gezonde School 2021

Werken aan een gezonde leefstijl op school. Hoe doet u dat, ook in deze tijd? De uitdaging is om mee te bewegen met veranderende omstandigheden. Laat u inspireren tijdens het online congres Gezonde School NEXT. Reserveer woensdagmiddag 31 maart 2021 (12.30-17.00 uur) alvast in de agenda.

→ Kijk voor meer informatie en aanmelden op www.gezondeschool.nl

INTERVIEW

Tekst: Cindy Curré • Fotografie: Josje Deekens

Ontwikkelingspsycholoog Steven Pont over de mentale weerbaarheid van leerlingen

'Leer jongeren tegenslagen overwinnen'

Steven Pont, voormalig onderwijzer, ontwikkelingspsycholoog, gezinstherapeut en mediator, maakt zich zorgen over de Nederlandse jongeren in coronatijd. Hij filosofeert hardop over wat we kunnen doen om leerlingen op school te blijven boeien: 'Zijn alle vakken wel zo relevant? Zou het bijvoorbeeld niet méér moeten gaan over de vraag hoe je je staande houdt in onze veranderende maatschappij?'

In een webinar over mentale gezondheid (zie kader) gaf Steven Pont schoolleiders en bestuurders onlangs adviezen over hoe zij leerlingen tijdens de lockdown het beste kunnen helpen. In aanloop naar het webinar spraken we Steven over de rol van ouders, het belang van intensief mentorschap, nieuwe keuzes binnen het curriculum en de rol van pedagogiek.

STEVEN PONT (1962)

Vanaf 2004: Zelfstandige, geeft o.a. lezingen, ouderavonden, workshops en intervisiegroepen
2004: Afgestudeerd als mediator
2002: Afgestudeerd als systeemtherapeut bij het NISTO
1998: Manager drie behandelingshuizen uithuisgeplaatste pubers voor de R.I.J. in Den Haag
1993-1994: Groepsleider/teamleider 't Hoogt, behandelingshuis voor uithuisgeplaatste pubers in

Hilversum
1992: Afgestudeerd als ontwikkelingspsycholoog aan de UvA
1990: Medewerker Psychologisch Pedagogisch Instituut in Amsterdam
1984: Afgestudeerd aan de Pedagogische Academie H. Bouman
Steven Pont schrijft voor verschillende media over psychologie en heeft diverse boeken over psychologie op zijn naam staan.

Er is de laatste weken en maanden veel aandacht voor het welzijn van jongeren en de invloed die de lockdown heeft op hun leven. Vind je dat terecht?

"Zeker! In tijden van crisis worden dingen uitvergroot. Als je een paniekhaas bent en er breekt een crisis uit, dan word je echt niet plotseling rustig. En zo wordt ook de kwaliteit van scholen uitvergroot. Een kwalitatief mindere school doet het in coronatijd niet opeens beter. Dat geldt ook voor docenten en leerlingen. Maar ook de kloof tussen de *haves* en de *have-nots* wordt nu groter en daar moeten we ons grote zorgen over maken. Meer dan de helft van de ouders zegt dat de spanning thuis nu werkelijk oploopt en in die spanning is het natuurlijk moeilijker leren. De ouders van kinderen in een gezin met geld huren dan online wiskundebijles in. Maar als je ouders minder geld hebben en je snapt je wiskunde niet, dan geef je sneller op. Als alle leerlingen een achterstand

'Je staat aan de goede óf aan de verkeerde kant van de lijn'

'De kloof tussen de *haves* en de *have-nots* wordt nu groter en daar moeten we ons zorgen over maken'

zouden oplopen tijdens deze coronacrisis, dan zou dat nog iets rechtvaardigs hebben. Maar zo werkt een crisis niet. Je staat aan de goede óf aan de verkeerde kant van de lijn.

Een praktijkvoorbeeld: een meisje moet online een mondelinge toets doen. De leraar vraagt wat het lawaai in de kamer toch is. ‘Dat is de televisie’, zegt het meisje. ‘Kun je vragen of die uit mag, of zachter?’, vraagt de leraar. Het meisje gaat het vragen en zegt bij terugkomst: ‘Nee, dat wil mijn vader niet.’ Dat meisje zit dus aan de verkeerde kant van de lijn.”

En daar maak je je zorgen over.

“Ja. Want wie op zijn tenen loopt, loopt nooit lang. En het zijn de kwetsbaren die het eerst door hun hoeven gaan. Zowel ouders als kinderen. Kijk, het cognitieve deel komt vast wel goed. Over een half jaar kun je ook nog steeds goed uitleggen waarom de Slag bij Nieuwpoort precies plaatsvond. Maar de school is veel meer dan een instituut waar kennis van A naar B gaat. Het is de plek waar kinderen zich in psychosociale zin ontwikkelen, samen met leeftijdsgenoten en met andere volwassenen dan hun ouders.”

Hoe kunnen we die kwetsbare leerlingen het beste helpen?

“Het functioneren van leerlingen op school wordt voor een belangrijk deel bepaald door hun thuissituatie. De belangrijkste factoren zijn het salaris van ouders en hun opleidingsniveau, maar daar kunnen we helaas niets aan doen. Maar we hebben wel invloed op de relatie die wij met ouders hebben, dus daar moet onze aandacht naartoe. Want als een vader aan de ontbijt tafel zegt ‘ga je weer naar die prutschool’, hoe kan een kind zich dan overgeven aan een docent als dat kind loyaal aan die vader is? Alle begin van leren is immers dat je je aan iemand kunt overgeven en je je door diegene laat beïnvloeden. We moeten dus echt de driehoek leerling-ouders-school verstevigen. Ouderavonden zijn daarin belangrijk, maar daar komen toch vooral de ouders die al betrokken zijn. Die vader die zijn televisie niet zachter wilde zetten, zien we daar niet.

Ik weet heus wel dat het betrekken van ouders niet eenvoudig is. Ik denk niet ‘dat kunnen ze er op school ook nog wel bijhebben’. Maar we moeten het na de crisis misschien wel belangrijker gaan maken en contact met ouders leggen juist als er nog niets speelt. Elke mentor zou bijvoorbeeld alle ouders aan het begin van het schooljaar kunnen bellen om kennis te maken en verwachtingen naar elkaar uit te spreken. Nu is er vaak pas als contact als er iets mis is en dan heb je onnodig een valse start.”

Voor pubers zijn vrienden toch veel belangrijker dan volwassenen?

“Voor jongeren zijn leeftijdsgenoten inderdaad heel belangrijk, maar dat betekent niet dat je als ouder of mentor geen rol speelt. Pubers luisteren misschien niet, maar ze horen je wel. Kinderen van ouders die alcoholgebruik

‘Pubers luisteren misschien niet, maar ze horen je wel’

verbieden, hebben op 25-jarige leeftijd bijvoorbeeld een kleinere kans op alcoholmisbruik. Het maakt uit of je iets doet waarvan je weet dat het geaccepteerd is, of dat het eigenlijk niet mag. Pubers krijgen die norm van thuis mee.

Hetzelfde geldt voor het feit dat veel jongeren nu thuis hun lessen volgen en de regels van de lockdown toch vrij goed naleven. Ze zien hun ouders ook tegen wil en dank thuiswerken en leren zo hopelijk ook van ze hoe je je er doorheen kan slaan. *Social referencing* heet dat. Het betekent dat de sociale omgeving je leert wat de betekenis van de dingen om je heen is. Nog een reden dus om het mentorschap echt verder op te gaan tuigen. Ouders en mentoren kunnen samen een gezond evenwicht bieden ten opzichte van de invloed van leeftijdsgenoten.”

Hoe kan de school ervoor zorgen dat pubers geïnteresseerd zijn in leren?

“We moeten daarvoor eerst leren en educatie loskoppelen. Elk kind wil graag leren. Lange tijd was er geen extra

LIEFDE VOOR TAAL

“Op het Gerrit van der Veen College in Amsterdam kreeg ik Nederlands van Piet Calis. Hij was -belangrijk- mijn mentor. Hij was heel bereisd en in Indonesië geweest. Toen was dat bijzonder en hij bracht zo voor mij het leven de school binnen. Ik heb hem later nog eens ontmoet, maar ik weet niet zeker of hij zich mij kon herinneren. Ik was ook geen opvallende leerling. Hij heeft mij duidelijk meer beïnvloed dan ik hem! Omdat hij zoveel voor mij betekende, heb ik ooit een gedicht over hem geschreven:

Docent C.

Hij verleidde ons de vleugels te gaan spreiden en daalde zelf in zijn lessen naar ons af, wij vraten gulzig van de prooien die hij gaf, van Vondel tot aan andere verleden tijden.

De nestwarmte waarmee hij ons omgaf -die zich klapwiekend op het leven wilden voorbereiden en hunkerden de lucht nu eindelijk zelf te gaan doorsnijden- was een baken, zo blijkt nu achteraf.

Want wie omkijkt in zijn vlucht ziet wat ver is klein, het beeld vertekent immers met de tijd,

maar het is slechts het beeld, niet de betekenis die slijt; hij schonk ons ooit zijn wereld als jachtterrein.

educatie nodig om kinderen mee te laten draaien in de wereld. Je vader was bakker en jij leerde het vak on the job. Maar omdat we willen dat een bakkerszoon wat meer van de wereld leert om zijn kansen te vergroten, hebben we educatie verplicht gesteld. Maar het is ook dan nog steeds van belang dat educatie met het echte leven verbonden blijft. Als de link met de buitenwereld namelijk niet duidelijk is, verliezen kinderen hun zin in leren. Je kunt een kind een dwarsdoorsnede van een tulp laten natekenen en de onderdelen van de bloem laten benoemen, maar je kunt hem ook een tulp geven. Dat gebeurt wat mij betreft te weinig in ons onderwijs, en zeker in het voortgezet onderwijs. Vanuit de leerling gezien is het nog te veel *teaching for the test*.”

Dus pubers verzetten zich tegen school omdat ze de relevantie niet zien?

“Voor een deel wel, ja. Kinderen willen best leren, net als wij. Maar als wij een cursus volgen, willen we toch ook dat de cursusleider ons vertelt waarom iets relevant voor ons is? Je kunt je daarom afvragen wat tegenwoordig de relevantie van bijvoorbeeld Frans nog is. Zijn er niet andere vakken te verzinnen die meer met het leven te

‘Het meemaken van deze coronacrisis maakt jongeren hopelijk weerbaarder’

‘Je kunt je afvragen wat tegenwoordig de relevantie van bijvoorbeeld Frans nog is’

maken hebben, zoals bijvoorbeeld een combinatie van psychologie, sociologie en filosofie? Maak daar een apart hoofdvak van, over hoe je je staande houdt in onze ingewikkelde en steeds veranderende maatschappij. Als we nu het concept school in een parallel universum helemaal opnieuw zouden bedenken, zouden we leerlingen dan weer een taal aanleren die ze waarschijnlijk in het echte leven nooit meer zullen gebruiken? Daar moet je over na durven blijven denken.”

Welke inzichten heeft de coronacrisis ons opgeleverd als het gaat om jongeren?

“Het meemaken van deze coronacrisis maakt jongeren hopelijk ook weerbaarder. Want we leren dat het slachtofferschap ons overkomt, maar dat de slachtofferrol voor een deel een keuze is. Als er iets naars gebeurt in het leven komen sommige mensen daar namelijk overheen, maar andere niet. Een interessante vraag is wat die mensen anders doen. Daar weten we best iets van en ook dat zou iedereen in dat nieuwe vak kunnen leren op school. Daar hadden we nu echt veel aan gehad. Is dat dus niet urgenter dan aanleren of het ‘la maison’ of ‘le maison’ is? Mijn eigen moeder was overigens lerares Frans en ik weet ook dat ik hier niet alleen vrienden mee maak, maar we moeten dit soort vragen niet uit de weg gaan.

Een ander inzicht is dat online leren ons heeft doen nadenken over gedifferentieerder lesgeven. Leerlingen die in de klas hun vinger bijvoorbeeld niet op durven steken als ze een onderwerp niet snappen, kijken daar thuis nu vaker een filmje over. Met sommige kinderen gaat het leren daardoor nu beter. We moeten ons steeds meer afvragen welke didactische werkwijze eigenlijk bij wie past. Tegelijkertijd moeten we daar niet in doorslaan, want het hele groepsproces in een klas is heel belangrijk voor de psychosociale ontwikkeling. Als we te gedifferentieerd lesgeven, verwordt de school tot een instituut voor kennisoverdracht. En dat is het nu juist niet. Tot slot denk ik dat we er ook best voor kunnen zorgen dat elke school bijvoorbeeld zijn eigen OMT krijgt. Daarin zitten dan ouders en leerlingen, die kunnen adviseren. Zo voelen ouders en leerlingen zich vertegenwoordigd en gehoord. Dat is voor de school ook gunstig, want de kans is dan groter dat zij het beleid van de school ondersteunen. We moeten in tijden van crisis creatief zijn.”

Webinar Steven Pont

Op 3 februari organiseerde de VO-raad een webinar van Steven Pont. Hij besprak waarom pubers last hebben van de crisis en wat de school hieraan kan doen. U kunt dit webinar tot 1 maart terugkijken via www.vo-raad.nl.

Greijdanus richt eigen onderzoekswerkplaats in

Lectoraat, practoraat... auctoraat!

Onderwijsinnovatie kan op verschillende manieren plaatsvinden, zoals we in eerdere afleveringen van deze serie zagen: door wetenschappers binnen de school te halen, een methode als Lesson Study te volgen of door aansporingen vanuit school- of stadsbesturen, zoals in Leiden gebeurt. Maar je kunt ook een auctoraat oprichten: een eigen onderzoeksplek, zoals bij het Greijdanus in Zwolle.

“Deze les ging over luiers”, vertelt docent Hans Vogelzang van Greijdanus Zwolle, terwijl hij de koolstofketens van het digibord verwijdert en de laatste leerlingen uitzwaait. “De opgave was hoe je luiers beter vocht kunt laten absorberen en tegelijkertijd vochtstotend kunt maken.” Vogelzang is docent scheikunde, nlt en anw, maar is daarnaast onlangs aangesteld als auctor van het Greijdanus, waarmee hij de komende jaren iets minder dan de helft van zijn werktijd zal vullen. “Binnen een auctoraat zet je systematisch onderzoek op vanuit je school”, legt hij uit. “Als auctor ben je het boegbeeld, de inspirator en de motor van dit onderzoek.”

Een auctor, zo legt hij uit, is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, verspreiding en toepassing van nieuwe kennis rond een vraagstuk. “Je stimuleert, doet en coördineert

thematisch praktijkgericht onderzoek en draagt zo bij tot de professionalisering van docenten en onderwijsontwikkeling binnen het vo.”

Een auctoraat, vervolgt beleidsadviseur en een van de initiatiefnemers Mathilde Templeman-Lam, is het equivalent van de practoraten in het mbo en de lectoraten en professoraten binnen het hbo en het wo (zie kader). “In een auctoraat gaat het om de eigen vragen binnen het voortgezet onderwijs, waarbij je vanzelfsprekend ook verbindingen met denkers van buiten zoekt. Maar de

GREIJDANUS

Greijdanus heeft vestigingen in Zwolle, Hardenberg, Meppel en Enschede. Daar geven circa 500 medewerkers les aan meer dan 4000 leerlingen, van vmbo tot vwo. De hoofdvestiging is in Zwolle. De school is vernoemd naar Saekle Greijdanus (1871-1948), een theoloog van gereformeerden huize die aan de VU in Amsterdam promoveerde en zich vooral bezighield met het Nieuwe Testament. Zijn oratie bij zijn inauguratie als hoogleraar in 1917 ging over schriftgeloof en exegese.

‘We zeiden meteen: dat gaan we zelf doen!’

vragen en antwoorden komen vanuit je eigen school en het onderzoek vindt daar ook plaats.”

BALLETJE ROLT

Tempelman-Lam raakte betrokken bij de opzet van het auctoraat toen ze nog een vaste betrekking bij het Greijdanus had (inmiddels is ze zelfstandig adviseur en projectleider – ook nog steeds bij haar oude werkgever). Via de VO-raad hoorde ze over een idee voor de oprichting van onderzoeksplekken en zo begon het balletje te rollen.

“We zeiden meteen: dat gaan we zelf doen!”, zegt Martin Jan de Jong, bestuurder van Greijdanus en eveneens initiatiefnemer van het auctoraat. “We zochten al langer naar verdieping in de vorm van onderzoek, en we hadden iemand binnen onze organisatie op het oog die net bezig was te promoveren – dat was Hans Vogelzang.” (Vogelzang promoveerde in november op de leeropbrengst van de scrum-methode in het scheikundeonderwijs; zie kader.) “Hans zag dat gelukkig zitten en toen zijn we met z’n drieën teksten gaan schrijven. We wisten meteen wat het thema en het onderzoeksobject van dit auctoraat zou moeten zijn: brede vorming. Daar zijn we binnen Greijdanus al lang mee bezig en dat wilden we van een steviger ondergrond voorzien.”

SPEERPUNT

‘Brede vorming’ (zie kader) is een belangrijk speerpunt binnen het Greijdanus. Het is een breder en dieper begrip dan ‘burgerschap’, ook al omdat Greijdanus een school is met een sterke eigen, christelijke, identiteit. Uitgangspunt is volgens De Jong dat een school zich niet alleen zou moeten richten op de cognitieve ontwikkeling van leerlingen, maar juist ook op hun persoonlijke, maatschappelijke en spirituele groei richting volwassenheid.

“Jongeren doen tijdens hun schoolloopbaan allerlei ervaringen op waardoor ze zich kunnen vormen”, zegt De Jong. “Daar moet je als school richting aan geven en instrumenten voor aanreiken. Voor ons is vorming een thema dat breed is en waar heel veel onder hangt: heel de mens, in zijn relatie tot zichzelf, tot de wereld om zich heen en zijn relatie tot God. Brede vorming gaat bij ons over wat is en wat hoort, over hoe de wereld in elkaar steekt, en dat je daar ook morele opvattingen over kunt hebben.”

Acht jaar geleden besloot Greijdanus deze brede vorming verder uit te werken: eerst op beleidsniveau, later ook in het dagelijkse onderwijsprogramma. “De vraag is natuurlijk hoe je brede vorming in je school onderbrengt”, zegt Tempelman-Lam. “Als je met elkaar afsprekt dat vorming belangrijk is maar leerlingen vervolgens alleen blijft afrekenen op examencijfers, dan geef je verschillende signalen af. En dat wil je niet.”

Tempelman-Lam deed onderzoek naar de kracht van de verhalen van vormen en structuren binnen het onderwijs. “Ik kwam er al snel achter dat wat we associëren met onderwijs – klassen, niveaus, docenten – in de praktijk veel machtiger is dan wat wij misschien wel als de werkelijke waarde van onderwijs nastreven. Dus als je als school

‘Als je met elkaar afsprekt dat vorming belangrijk is maar leerlingen vervolgens alleen blijft afrekenen op examencijfers, dan geef je verschillende signalen af. En dat wil je niet’

AUCTORAAT

Een auctoraat is een plek (‘werkplaats’) binnen de schoolmuren van het voortgezet onderwijs waar een onderwijsmedewerker – vaak met partners – onderzoek kan doen naar effecten van onderwijsvernieuwingen, -praktijken en -ontwikkelingen. Dat onderzoek vindt dus plaats in de school, door een onderwijsdeskundige die verbonden is aan de school, en is geworteld in de alledaagse schoolwereld. Zoals een lectoraat een leerstoel is binnen het hbo, en een practoraat binnen het mbo nieuwe beroepspraktijken verkent en ontwikkelt, zo moet het auctoraat innovatie binnen het voortgezet onderwijs bewerkstelligen. In de werkplaats wordt gewerkt aan het creëren van geschikte onderwijscontexten, die beschouwd worden als vormende praktijken

in de school. Dit gebeurt door:

- het ontwikkelen van geschikte content (of het geschikt maken van bestaande content) voor onderwijs met het oog op de vorming van jongeren;
- het ontwikkelen van geschikte pedagogiek en didactiek;
- het ontwikkelen van een passende context. De werkplaats is de plek waar de kennis van het auctoraat in de praktijk gebracht wordt. Het is zowel een ideeënbank als een vraagbaak voor collega’s in het voortgezet onderwijs (binnen Greijdanus en bij andere vo-scholen).

www.auctoraat.nl

BREDE VORMING

‘Brede vorming’ is de term die bij het Greijdanus gebruikt wordt voor wat anderen misschien persoonsontwikkeling, burgerschap of ‘Bildung’ noemen: kennis en ervaring die minder op de cognitieve ontwikkeling van leerlingen gericht is en meer op hun persoonlijke, sociale en spirituele ontwikkeling.

Op de website van de school legt docent en auctor Hans Vogelzang uit wat Greijdanus onder ‘brede vorming’ verstaat. “Waarom ga je naar school? Je wilt een diploma halen. Helemaal waar, en toch is dat niet het hele verhaal. Je doet op school nog meer. Je leert jezelf beter kennen en je ontdekt je talenten. Je ontdekt op welke manier de samenleving in elkaar zit en hoe jij een positieve bijdrage kunt leveren. Je maakt kennis met verschillende soorten mensen en culturen. Zo draagt de school bij aan jouw vorming tot volwassene, want met alleen een diploma red je het niet in de samenleving.”

daadwerkelijk brede vorming nastreeft – wat mij betreft op hetzelfde niveau als de cognitieve vaardigheden van leerlingen – dan moet je in je organisatie en structuur ook dingen veranderen.”

GEREFORMEERD ONDERWIJS

Dat Greijdanus brede vorming zo serieus neemt, komt volgens beleidsadviseur Tempelman-Lam ook doordat datgene wat twintig jaar geleden heel natuurlijk was – een sterke verbinding tussen de identiteit van de leerlingen, hun ouders en de school – inmiddels niet meer zo vanzelfsprekend is. “We moeten zoeken naar nieuwe vormen van veiligheid voor iedereen.”

“We helpen jonge mensen bewust te worden van wie ze zijn en wat de liefde van God daarmee te maken heeft”, zegt De Jong. “In een maatschappij die vol verwarring is, kun je in ieder geval proberen met elkaar een eigen

‘Als auctor ben je het boegbeeld, de inspirator en de motor van het onderzoek’

wereld- en zelfbeeld te vormen, zodat je een steviger basis krijgt.” Daarbij speelt mee dat gereformeerden niet langer in hun eigen zuil leven. “Vroeger kende je elkaar en deed je wat de anderen deden. Maar dat is weggevalen. Daarom moeten we opnieuw bepalen wie we zijn en wat we vinden. Niet alleen wij als school, maar ook de jongeren en hun ouders. Waar staan we met z’n allen voor? Waar willen we heen? Dat zijn de vraagstukken die we met brede vorming aankaarten en vormgeven.”

VLIEGWIEL

Bij Greijdanus zullen vorming en burgerschap niet snel als apart vak worden gegeven, maar lopen deze onderwerpen ‘dwars door alle vakken heen’, zoals Vogelzang uitlegt. “Bij mijn scheikundelessen kan het gaan over plastic soep, een thema waar ik leerlingen mee aan de slag laat gaan en waar ik ook nog bijvoorbeeld een berekening van de ‘atom efficiency’ aan kan vastknopen. Daardoor kun je zowel cognitieve vaardigheden als begrip voor natuur en omgeving ontwikkelen, zeker als je ze laat reflecteren op hun eigen rol bij dit thema.”

Deze invulling van de ideeën rond brede vorming is al flink ingeburgerd op Greijdanus, vertelt De Jong, en dat maakt Vogelzangs rol als auctor ook makkelijker. “Een groep collega’s heeft al geïnventariseerd wat we nu aan brede vorming doen”, zegt Vogelzang. “Er zijn studieplanners en een deel van programma met allerlei vormingsopdrachten is klaar. Dat hoeft ik dus niet meer te doen. Mijn taak als auctor wordt om dit allemaal bij elkaar te brengen, met mensen in gesprek te gaan en deze kennis te delen met anderen. Ik fungeer als een soort vliegwiel.”

‘Mijn taak als auctor wordt om alles bij elkaar te brengen, met mensen in gesprek te gaan en deze kennis te delen met anderen. Ik fungeer als een soort vliegwiel’

'De vragen en antwoorden komen vanuit je eigen school en het onderzoek vindt daar ook plaats'

De volgende stap in zijn auctoraat is te bepalen hoe effectief datgene is wat Greijdanus bereikt heeft op het gebied van brede vorming. "Halen we onze doelen? Wat beogen we eigenlijk? Hoe kunnen we dit meten? Daar komt mijn promotieonderzoek weer om de hoek kijken." Het auctoraat, zo vat Vogelzang samen, kan laten zien wat de effecten zijn van vormende ervaringen in de huidige structuur. Tegelijkertijd kun je er ook mee onderzoeken wat je met andere vormen – zoals scrum – binnen dit thema kunt doen. "Uiteindelijk gaat het om het openbreken van bestaande structuren. Innovatie dus." Het einddoel van het auctoraat, zo verwoordt Tempelman-Lam, is het ontwikkelen, implementeren en evalueren van vormende praktijken "waarmee onze kennis over vorming en het effect daarvan op jongeren, medewerkers en de context van de school zal worden verrijkt."

SAMENWERKING

Het Greijdanus-auctoraat vindt weliswaar plaats binnen de eigen muren, op eigen kracht en met eigen financiering, maar er zal ook worden samengewerkt, onder andere met de VO-raad, Verus (vereniging voor katholiek en christe-

lijk onderwijs), SLO en allerlei practoraten, lectoraten en didactoraten in Nederland. "Dat is vooral de taak van Mathilde en mij", zegt De Jong. "Hans doet het auctoraat; wij zijn de kwartiermakers die proberen de buitenwereld erbij te betrekken."

Er zijn vijf of zes plekken binnen het voortgezet onderwijs waar mensen ook dit soort initiatieven hebben ontwikkeld, zegt Vogelzang. Een van de betrokkenen is Arantes Biekman van het Mundus College in Amsterdam. "Met hem hebben we contact en gaan we ook ervaringen uitwisselen. Ik hoop dat we die ervaringen op zeker moment in elkaar kunnen schuiven en het liefst onder dezelfde vlag kunnen plaatsen." Dat er niet allemaal op dezelfde manier wordt onderzocht, is volgens Vogelzang een voordeel. "We zullen moeten ontdekken wat de beste methode en de beste vorm is."

Het bijzondere van het Greijdanus-auctoraat is volgens de drie betrokkenen dat het een heel systematische vorm van onderzoek binnen het voortgezet onderwijs is. "En dat het over brede vorming gaat", zegt De Jong. "Die combinatie is uniek."

Advertentie

Op weg naar een goed rooster

anna ontzorgt Beter Onderwijs

- 1 Stap 1: Kijk vooruit
- 2 Stap 2: Keuzepakketten
- 3 Stap 3: Prognoses
- 4 Stap 4: Lessenverdeling
- 5 Stap 5: Beschikbaarheid

Meer weten, of hulp nodig bij uw roostering? Neem contact op met Anna Ontzorgt: 085 0220 778 - info@annaontzorgt.nl

PROMOTIEONDERZOEK: SCRUMMEN WERKT

In november 2020 promoveerde Greijdanus-auctor Hans Vogelzang aan het ICLON van de Universiteit van Leiden op het proefschrift *Scrum in secondary chemistry education: a methodology to support teachers and to scaffold students*. Vogelzang onderzocht of de invoering van de scrum-methodologie leerlingen en docenten ondersteunt tijdens scheikundelessen. Scrum is een projectmanagementhulpmiddel dat veel in het bedrijfsleven wordt gebruikt, en ook meer en meer binnen het onderwijs. Vogelzang paste de methode aan voor het scheikundeonderwijs en testte deze vervolgens met een aantal docenten in de klas. Het onderzoek liet zien dat leerlingen die deelnamen aan scrum-classes gericht bezig waren met hun eigen leerproces. Ze scoorden dan ook hoger op toetsen dan leerlingen uit de controlegroep die niet gescrum hadden. Uit nader onderzoek bleek dat het effect van scrum nog verder kan worden versterkt als docenten beschikken over een rijk repertoire aan didactische en pedagogische vaardigheden. Vogelzang concludeerde dat je met scrum omstandigheden kunt creëren waardoor docenten dit soort vaardigheden directer en gericht kunnen inzetten.

COLUMN

Fotografie: Goffe Struiksma

Meedoen

Sinds kort heb ik hoorapparaten. Inderdaad, wat vroeg gezien mijn leeftijd, maar daarover misschien een andere keer. In de folders van de leverancier worden ze aangeprezen onder het motto 'Doe mee'. Dat viel me pas op nadat ik de apparaten had gekregen, want toen snapte ik pas hoe treffend die uitspraak is. Doordat ik weer goed kan horen, doe ik weer mee, en dat is een onbetaalbare ervaring. Ik moest hieraan denken bij het zien van de documentaireserie 'Klassen'. Die laat in alle rauwe eerlijkheid de realiteit van het Nederlandse onderwijs zien. Hoe goed leraren ook hun best doen, ze maken geen kans tegen de enorme invloed van de sociaal-economische omstandigheden waarin hun leerlingen opgroeien.

De documentaire heeft het thema kansengelijkheid nog hoger op de agenda gezet dan het al stond. Toch is er iets vreemds met de term 'gelijke kansen'. Misschien is het beter om te spreken over eerlijke kansen. Maar dan nog: wie bepaalt wat eerlijk is? Er is nou eenmaal veel ongelijkheid in onze samenleving. Toch is het aantal mensen dat van plan is op een partij te stemmen die daar serieus iets aan wil doen, historisch laag.

Wat ik vooral zie als ik naar Klassen kijk, zijn kinderen die niet meedoen. Omdat ze dat niet kunnen of niet mogen. Niet kunnen, omdat ze de ondersteuning vanuit huis niet krijgen. Niet mogen, omdat er te weinig plekken zijn. Zo is er een Profijtklas waar alle kinderen profijt van zouden hebben, en waarvoor toch geselecteerd moet worden.

De kinderen leren zo dat het uiteindelijk draait om presteren. Om in de groene zone zitten in plaats van in de rode, als de juf je test scores op het digibord tovert. En als je niet presteert, doe je niet meer mee. Dan wordt het taarten bakken in plaats van taart eten. Het lijkt wel een wedstrijd. Maar echte winnaars zijn er niet. Want zelfs met een havoadvies doe je niet meer mee als iedereen op jouw school vwo-advies krijgt. En zelfs als je de slimste meid van de hipste school van Amsterdam-Noord bent, kun je nog voelen dat je faalt. Maar als er geen winnaars zijn, zullen we dan ook stoppen met de wedstrijdretoriek? Niet meer praten over prestaties en selectie, over scores, kansen en de eindstreep? Zullen we het eens hebben over wat kinderen nodig hebben om gewoon mee te kunnen doen?

Hartger Wassink

Zelfstandig onderzoeker en adviseur

VERKIEZINGEN

Tekst: Maaïke Vos • Fotografie: Ton Zonneveld

Drie jongeren over Nederland na de parlementsverkiezingen

'Krijgen wij dezelfde kansen als eerdere generaties?'

Ze mogen nog (net) niet stemmen, maar ze hebben wel uitgesproken wensen, dromen en verwachtingen. Voor leerlingen die nu in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs zitten, is de aankomende verkiezingsuitslag van grote betekenis. Hoe willen zij dat Nederland er de komende jaren uitziet? We vroegen het aan Lina, Niels en Charlotte.

'Hoe willen wij Nederland zien na corona?'

Lina (16), 4 vwo technasium op het Calandlyceum in Amsterdam:

"Mijn verwachting is dat corona in deze verkiezingen een dominant thema gaat worden. Dat is logisch omdat corona ons leven op z'n kop heeft gezet, maar toch vind ik het jammer. Volgens mij zouden de verkiezingen over veel meer moeten gaan dan alleen over corona en wie straks in het

'Ik hoop na mijn studie een arbeidsmarkt aan te treffen met een beetje bestaanszekerheid'

Torentje zit. De verkiezingen moeten gaan over hoe wij Nederland willen zien na corona. Hoewel ik geen stemrecht heb, zijn deze verkiezingen voor mij persoonlijk misschien wel de belangrijkste verkiezingen ooit. Het gaat over wel of geen basisbeurs en wel of geen betaalbare koopwoning na m'n studie. Ik hoop na mijn studie een arbeidsmarkt aan te treffen met een beetje bestaanszekerheid. Als je tijdens zo'n pandemie een flexcontract hebt, ben je de eerste die eruit ligt.

Ik hoop dus dat deze verkiezingen over méér gaan dan alleen corona en de zorg. Die onderwerpen zijn natuurlijk ook belangrijk,

maar voor mijn generatie gaat het echt om de vraag of wij dezelfde kansen krijgen als de vorige generaties. Zelf ben ik geen lid van een politieke partij, maar wel actief bij de Nationale Jeugdraad (NJR) en het LAKS. Ik denk dat jongeren er meer op moeten worden gewezen dat ze hun betrokkenheid ook kunnen uiten door zich aan te sluiten bij allerlei maatschappelijke organisaties.

De verkiezingsuitslag is heel onvoorspelbaar, maar ik denk dat de VVD van Mark Rutte wel de premiersbonus krijgt. Ook het CDA maakt kans om de grootste partij te worden. Zij zijn voor de basisbeurs, dus dat is wel gunstig voor mij." ➤

'Er wordt te weinig gekeken naar jongeren'

Niels (17), havo 5 van het Markland College in Zevenbergen:

"Ik ben voorzitter van de leerlingenraad, zit in de medezeggenschapsraad en ook in de gecombineerde medezeggenschapsraad. Eigenlijk doe ik alles wat je als leerling kunt doen. Bij de vorige Tweede Kamerverkiezingen raakte ik politiek geïnteresseerd en sindsdien wil ik de politiek in. Het voelt alsof het mijn roeping is. Ik houd erg van meedenken, mezelf een mening vormen en daarover discussiëren. Als ik mee kan helpen om iets mooier te maken, of dat nou lokaal of op landelijk niveau is, lijkt me dat heel mooi. Mijn ideaal voor de komende verkiezingen is

dat de tijd tussen nu en het moment dat corona is verholpen, goed wordt ingevuld. We kunnen in mijn optiek veel meer doen met sneltesten, bijvoorbeeld in het onderwijs, zodat meer leerlingen naar school kunnen. Ook verduurzaming is belangrijk. Dat vinden sommige mensen links, maar iedereen zou daarnaar moeten streven. Ik denk dat het belangrijk is dat jongeren een grotere stem krijgen in de politiek. Nu heb je wel

'Jongeren worden niet serieus genomen, terwijl er grote problemen zijn'

het LAKS en Coalitie-Y en voor studenten de LSVb en het ISO, maar dat zijn jongeren die toch al betrokken zijn en daar gaat het alleen maar over onderwijs. Politici moeten het land ingaan om in gemeentehuizen en zaaltjes te praten met de jeugd. Dan horen ze ook iemands ruwe mening in plaats van de mening van iemand die alles al heeft afgewogen. Ik vind dat er tijdens de coronacrisis te weinig wordt gekeken naar jongeren. We worden snel afgedaan als roekeloos en worden niet serieus genomen. Terwijl er grote problemen zijn, zoals te weinig huizen en een forse studieschuld als je gaat studeren. Er kan dus nog veel verbeteren."

'Wat is goed voor het land?'

Charlotte (16), vierde klas vmbo-kader van het Groevenbeek College in Ermelo:

"Een jaar geleden was ik nog niet zo geïnteresseerd in politiek. Maar nu krijg ik maatschappijkunde van mevrouw Deneer en hebben we het veel over politiek gehad. Daardoor snap ik beter waar het over gaat en wie een belangrijke rol spelen en ging het me toch meer interesseren.

Ik ben benieuwd wat er bij deze verkiezingen gaat gebeuren. Vooral door corona denk ik dat mensen op andere politieke partijen gaan stemmen dan de VVD van Mark Rutte, omdat ze tegen de regels zijn. Een van de belangrijkste

onderwerpen voor mij is of de examens wel of niet doorgaan. Ik hoop dat ze niet doorgaan. We hebben een heel stuk gemist van de lessen. Online is het moeilijker om te communiceren, je bent sneller afgeleid en krijgt soms maar de helft mee.

Na de examens wil ik de opleiding maatschappelijke zorg specifieke doelgroepen gaan doen, of een horecaopleiding. Ik werk zelf in een café-restaurant met een barretje erbij, dat is nu heel apart vanwege corona. In de weekenden zijn we nog open voor afhaal. Er is niet één politieke partij die er voor me uitspringt. Ik hoop dat de VVD de grootste partij

wordt. Ik denk dat Mark Rutte het goed heeft gedaan, je zal maar in zijn schoenen moeten staan. Stemrecht voor jongeren is volgens mij geen goed idee. Ik denk niet dat ze die verantwoordelijkheid kunnen nemen. Ze kijken alleen naar wat goed is voor henzelf en niet naar wat goed is voor het land. Onderwerpen als huizen bouwen of klimaat zouden hun niets interesseren."

'Stemrecht voor jongeren is volgens mij geen goed idee'

Mentale kwetsbaarheid in coronatijd

'Als je dingen bespreekt, is het opgelucht in je hoofd'

Toen leraren van het Tabor College d'Ampte in Hoorn negen jaar geleden geen geschikte methode voor sociale vaardigheden konden vinden, ontwikkelden ze die zelf. Inmiddels gebruiken zestien scholen Kracht in Controle (KIC). De methode helpt mentoren en coaches om goed met leerlingen in contact te blijven. Ook nu de leerlingen thuis zitten.

In zijn voorwoord 'Gezocht: het antwoord op mentale kwetsbaarheid' riep Paul Rosenmöller in het vorige VO-magazine lezers op om mee te denken over de sociale en mentale ontwikkeling van leerlingen in coronatijd. Docent lichamelijke opvoeding Kim Schouten-Entius van Tabor College d'Ampte in Hoorn reageerde meteen: haar school beschikt over een methode die ook andere scholen van pas kan komen.

De ontwikkeling van de methode begon negen jaar geleden, toen de docenten op vmbo-locatie d'Ampte vonden dat de veiligheid op school beter kon. "Het was de vraag in hoeverre iedereen zichzelf kon zijn en onderwerpen zoals seksuele geaardheid bespreekbaar waren. We wilden hier meer aandacht aan geven", zegt Schouten. "Een positief pedagogisch schoolklimaat is een voorwaarde om tot goede leerresultaten te komen", vult Tabor d'Ampte-directeur Stef Macke aan.

'We zien leerlingen gelukkig nog niet massaal vastlopen of vereenzamen'

De schoolleiding stelde financiële ondersteuning beschikbaar en Schouten ging met collega's op zoek naar een geschikt programma. Ze concludeerde dat er voor het voortgezet onderwijs op dat moment niet veel keuze was. "We hebben een periode Rots en Water gebruikt. Een prima methode, maar veel kinderen kennen die al van

WAT IS KIC?

KIC (Kracht in Controle) is een door docenten ontwikkeld lesprogramma dat de sociale vaardigheden versterkt. Leerlingen doen samen bewegingsopdrachten. Ze worden zelfbewuster, leren opkomen voor zichzelf en zich inleven in anderen. De bijbehorende webapplicatie geeft de docent met behulp van een sociogram, sociaal-emotionele vragenlijst en coronavragenlijst inzicht in de onderlinge verhoudingen, het welbevinden en de ontwikkeling van leerlingen. Scholen die gebruikmaken van VO-content, hebben direct toegang tot de KIC webapplicatie. De methode is door het Nederlands Jeugdinstituut omschreven als 'goed onderbouwd'.

→ kictraining.nl

→ vo-content.nl > leermateriaal > krachtincontrole.nl

→ www.nji.nl > zoek op 'kracht in controle'

Bij KIC doen leerlingen samen bewegingsopdrachten

de basisschool. Hun reactie was: 'Nou mevrouw, dit weten we nou wel.' Voor verschillende programma's was een vo-versie in ontwikkeling, maar wij wilden meteen beginnen."

AAN DE SLAG

Er zat maar één ding op: zelf iets ontwikkelen. Samen met een collega ging Schouten aan de slag. "We wilden de onderbouw wekelijks een les aanbieden waarin het gaat over sociale vaardigheden en groepsdynamiek. Het moest geen 'papieren' methode worden, want dat werkt niet goed bij onze leerlingen. Als we hen in beweging brengen, hebben ze meer plezier en komt er meer ontspanning. Vanuit het zelf ontdekken en ervaren kun je thema's dan makkelijker bespreekbaar maken."

Zo ontstond KIC: geen product van een grote uitgever, maar een door docenten in de praktijk ontwikkelde methode. Er is inmiddels een programma voor de eerste drie leerjaren met jaarlijks een kleine 40 lessen én een bijbehorende webapplicatie. Vergelijken met de lessen voor leerjaar 1 en 2 is het programma voor de derdeklassers minder fysiek en meer gericht op loopbaanoriëntatie en -begeleiding.

D'Ampte is al lang niet de enige gebruiker meer. Zestien scholen hebben KIC-lessen op hun rooster staan. Schouten: "We merken dat de behoefte het grootst is bij het speciaal onderwijs, praktijkonderwijs en vmbo-scholen. Dat is logisch, omdat deze leerlingen wat directer zijn en

'Leerlingen vinden het prettig om te horen dat anderen tegen dezelfde dingen aanlopen'

'DOOR KIC GAAN WE BETER MET ELKAAR OM'

Isa Bleeker, 13, eerste klas vmbo brede route op d'Ampte:

"Bij de KIC-lessen praten we over dingen als pesten en doen we bewegings- en samenwerkingsspelletjes. Dat is heel leuk en zo leer je andere kinderen kennen. Dat is fijn, want we zijn allemaal nieuw in de klas.

We praten over hoe je de online lessen vindt en hoe het gaat, of je naar school wilt, of de thuissituatie goed is. Soms begrijp je de docent niet. Dan kan je met je coach praten over hoe het beter kan en dan stuurt zij een mailtje naar die docent. Ik vind corona niet heel erg, ik vind thuis leren ook wel fijn. Maar sommige kinderen maken hun werk niet of hebben geen fijne thuissituatie. Zij mogen naar school en dan worden ze daar geholpen. Ik mis wel mijn vriendinnen en het gewone contact met docenten.

Ik weet zeker dat we door KIC beter met elkaar omgaan. We deden een keer een oefening waarbij iemand een ander een beetje moest gaan pesten. Dan zie je hoe andere kinderen daarop reageren. Zo zie je hoe iemand is. Je gaat ook beter leren. Want als je dingen bespreekt, is het opgelucht in je hoofd. Dan kan je je beter concentreren."

meer pedagogische begeleiding nodig hebben.” Inmiddels sluiten zich ook scholen voor havo en vwo aan.

BEDRIJFJE

De productie van de lessen en trainingen voor teams is ondergebracht in een bedrijfje waar diverse docenten aan meewerken en waar de school mede-eigenaar van is. KIC is partner van VO-content, een initiatief van en voor scholen, opgericht door de VO-raad, waarop onderwijsgevenden leermateriaal en expertise delen. Locatiedirecteur Macke zegt op dit platform: “Ik vind het interessant om als school ondernemend te zijn, om te bekijken hoe je zelf middelen kunt genereren voor het onderwijs. Het grote voordeel is dat je als school aan de voorkant van de ontwikkeling staat. Als er bijvoorbeeld een kind wordt gepest, willen we beter kunnen volgen wat er precies gebeurt en wat er tegen werkt. Dan investeren we in dat deel van de software.”

De webapplicatie bevat een leerlingvolgsysteem voor sociaal-emotionele ontwikkeling. Scholen kunnen met behulp van vragenlijsten snel inzicht krijgen in hoe het met leerlingen gaat. Schouten: “Situaties waar je direct wat mee moet, filter je er zo uit. Daar besteed ik meteen aandacht aan bij mijn online coaching.”

Er is onder andere een speciale coronavragenlijst: hoe voel je je, hoe gaat het thuis en met je schoolwerk, heb je behoefte aan meer begeleiding? Schouten liet haar eigen klas die lijst invullen. Daaruit, en uit de ingevulde coronavragenlijsten

Er is een speciale coronavragenlijst: hoe voel je je, hoe gaat het thuis en met je schoolwerk?

van de andere aangesloten scholen, concludeert ze dat het nog redelijk goed gaat. “Leerlingen vinden de situatie best lastig. Ze willen liever naar school, maar de meesten vinden het ook wel prima thuis. Ze bewegen weinig en eten minder gezond; daar proberen wij wat aan te doen. Maar we zien ze gelukkig nog niet massaal vastlopen of vereenzamen. Het is fijn dat we de kwetsbare leerlingen wel op school mogen ontvangen.” KIC wordt (nog) niet gebruikt op scholen in de grote steden. “Ik kan me voorstellen dat het beeld daar anders zal zijn.”

WÉL BLIJ

Nu het onderwijs online plaatsvindt, worden er aangepaste KIC-lessen gegeven. Schouten: “Rond oud en nieuw hebben we bijvoorbeeld het thema ‘geweld tegen hulpverleners’ behandeld. En we praten veel over geluk. We benoemen waar je in deze periode wél blij van wordt. Doordat we zo met elkaar werken, gaan we ook gemakkelijker het gesprek aan over hoe het eigenlijk met de leerlingen gaat. Ze vinden het prettig om te horen dat anderen tegen dezelfde dingen aanlopen. Ik sprak laatst een groepje meiden en merkte dat ze graag met elkaar verder wilden praten. Prima, dan ga ik ertussenuit.” Af en toe begeleidt Schouten op school de groep kwetsbare leerlingen. Zij volgen daar de online KIC-lessen. “Dan zie ik dat collega’s deze lessen op een eigen manier aanpakken. Ze passen het programma vaak een beetje aan voor een specifieke klas en geven elkaar tips over de toepassing. Vooral docenten die dit programma al langere tijd geven, stoppen er echt hun eigen identiteit in. Dat is heel goed. Als jij jezelf er niet in legt, krijg je ook geen persoonlijke reacties van de leerlingen terug.”

‘LEERLINGEN GAAN BETER NAAR HUN EIGEN GEDRAG KIJKEN’

Marcella Klaver, docent basis kader licamelijke opvoeding en KIC op het Martinuscollege in Grootebroek:

“Veel van onze leerlingen hebben bij binnenkomst een cognitieve achterstand en zijn kwetsbaar. Ze zijn onzeker en hebben moeite om in contact te komen met anderen. Met behulp van de KIC-lessen gaan we met ze in gesprek. Ze gaan beter naar hun eigen gedrag kijken, zien het effect daarvan op anderen en leren keuzes maken in hun gedrag. Het samenwerken komt ook heel erg naar voren. KIC staat alleen in de eerste twee jaren op het rooster, maar alle mentoren kunnen gebruikmaken van de webapplicatie. De sociaal-emotionele en coronavragenlijsten zijn heel handig, daar halen we heel veel informatie uit. Over hoe het met iedereen gaat, maar ook over wie er meer hulp van school nodig heeft. Tijdens de KIC-mentorlessen heb ik veel meer ruimte om met de kinderen in gesprek te gaan dan bij andere lessen. Vandaag heb ik het met ze gehad over de rellen die ontstonden door de avondklok. Ze vinden het ook fijn om met elkaar te praten en naar elkaars mening te luisteren. Wij zijn nu vier jaar met KIC bezig en zien heel positieve resultaten.”

Coronastress?

Op het Van Kinsbergen college gaat alles gewoon door

De lockdown veroorzaakte geen schokgolf op het Van Kinsbergen college in Elburg. Iedereen was al digitaal vaardig, alle leerlingen hadden al een device en een account voor Teams. Omdat persoonlijke begeleiding een grote rol speelt in het onderwijs op deze school, is er goed zicht op hoe het met de leerlingen gaat en kan de school waar nodig meteen hulp bieden.

“Toen de lockdown kwam, hoefden we niets te ontdekken of te oefenen en konden we het rooster gewoon digitaal voortzetten”, vertelt schoolleider Heidi van den Berg. “Ook digitaal beginnen we met een dagstart, voeren we coachgesprekken en houden we dezelfde structuur aan. Alleen de plek waar leerlingen zitten, is veranderd.”

Vier jaar geleden begon het Van Kinsbergen college met het concept Kunskapsskolan (‘school van kennis’, zie kader). Dit geeft een duidelijke structuur aan de schooldag. Tijdens de dagstart en dagsluiting spreken de docent/coaches met de leerlingen in hun stamgroep. “Aan het begin van de dag weten we direct wat er speelt”, zegt coach Madeleine Zwart. Tussendoor zijn er individuele coachgesprekken. Coach Youki Erdkamp: “Elke stamgroep heeft z’n eigen ritme. Ik help op maandag mijn leerlingen om hun leeractiviteiten voor de hele week te plannen. Op dinsdag is er groepscoaching, op de andere dagen besteden we in de stamgroep aandacht aan sociaal-emotionele en studievaardigheden. Verder wordt er een stamgroepbijeenkomst gewijd aan loopbaanoriëntatie en -begeleiding en speel ik elke week een nieuwsquiz met de leerlingen.”

VERBONDEN

Ook de docenten starten en eindigen de dag samen. Zwart: “Dan bespreken we alles wat er nodig is om het onderwijs goed vorm te geven. Het rooster, bijzonderheden van leerlingen, naderende deadlines...” Van den Berg: “Doordat we de normale structuur vasthouden, weten collega’s en leerlingen waar ze aan toe zijn en blijven we als team verbonden met elkaar. Dat helpt enorm.”

Wekelijks reflecteert elke leerling met zijn coach een kwartier op zijn leerproces en het werken aan zijn persoonlijke doelen. Erdkamp: “Vooraf kon ik me niet voorstellen dat pubers dit zouden willen. Maar doordat je hier al in de brugklas mee begint, leren ze nadenken en reflecteren, doelen stellen. Als je dat structureel doet, gaan ze zich daarin ontwikkelen.”

‘Alleen de plek waar leerlingen zitten, is veranderd’

TIPS VOOR ONLINE ONDERWIJS

- Bied structuur en houd zoveel mogelijk het vertrouwde ritme aan
- Bouw vaste momenten in voor persoonlijk contact met leerlingen
- Wees flexibel en bied wat de leerlingen nu nodig hebben
- Betrek ook nu ouders bij het onderwijs.

KUNSKAPSSKOLAN

Dit Zweedse concept draait om gepersonaliseerd onderwijs. In Nederland werken zo’n zestig scholen (po, vo, mbo) samen met Kunskapsskolan Nederland. De ambities en talenten van leerlingen staan centraal. Zij krijgen veel persoonlijke begeleiding en kunnen in het vo elk vak op hun eigen niveau volgen. De scholen stimuleren een brede ontwikkeling, willen een te vroege determinatie tegengaan en werken aan een vloeiende overgang van po naar vo. Leerlingen volgen hun eigen leerlijn, maar ontmoeten elkaar in de stamgroep en bij leeractiviteiten. Er is aandacht voor maatschappelijke thema’s en de actualiteit. Een kunskapsskolan (‘school van kennis’) heeft een sterke leercultuur en doet aan gespreid leiderschap.

Het leerportaal helpt leerlingen zelfstandig aan de slag te gaan. Hier staan de roosters, plannings, verslagen van coachgesprekken, resultaten en alle leerstof. Ook ouders hebben er toegang toe. Zij kunnen de coach vragen om met hun kind een bepaald onderwerp te bespreken, maar kunnen bijvoorbeeld ook zelf tegen hun zoon of dochter zeggen: ‘je hebt dit als doel gesteld, maar ik zie het nog niet zo terug’.

Een nauwe band met ouders hoort bij Kunskapsskolan, zegt Van den Berg. “We willen graag die driehoek school-kind-thuis.” Drie keer per jaar is er een gesprek tussen leerling, ouders en coach. De leerling bereidt dit gesprek voor en verzorgt een presentatie: ‘dit zijn mijn doelen en dit heb ik nodig om die te behalen’. In een volgend gesprek wordt daarop teruggegrepen.

BETROKKEN OUDERS

Een hoge ouderbetrokkenheid wordt vaak geassocieerd met hoogopgeleide ouders. Maar volgens Willemien Noordhof, educational director van Kunskapsskolan Nederland, hebben de aangesloten scholen leerlingen van allerlei achtergronden in huis. “De scholen die met ons samenwerken, zitten door het hele land. We hebben een partnerschool in Amsterdam West met 53 culturen, maar ook een witte school in het noorden van Friesland die partnerschool wil worden. Je ziet bij ons iets meer vmbo- dan havo/vwo-scholen.”

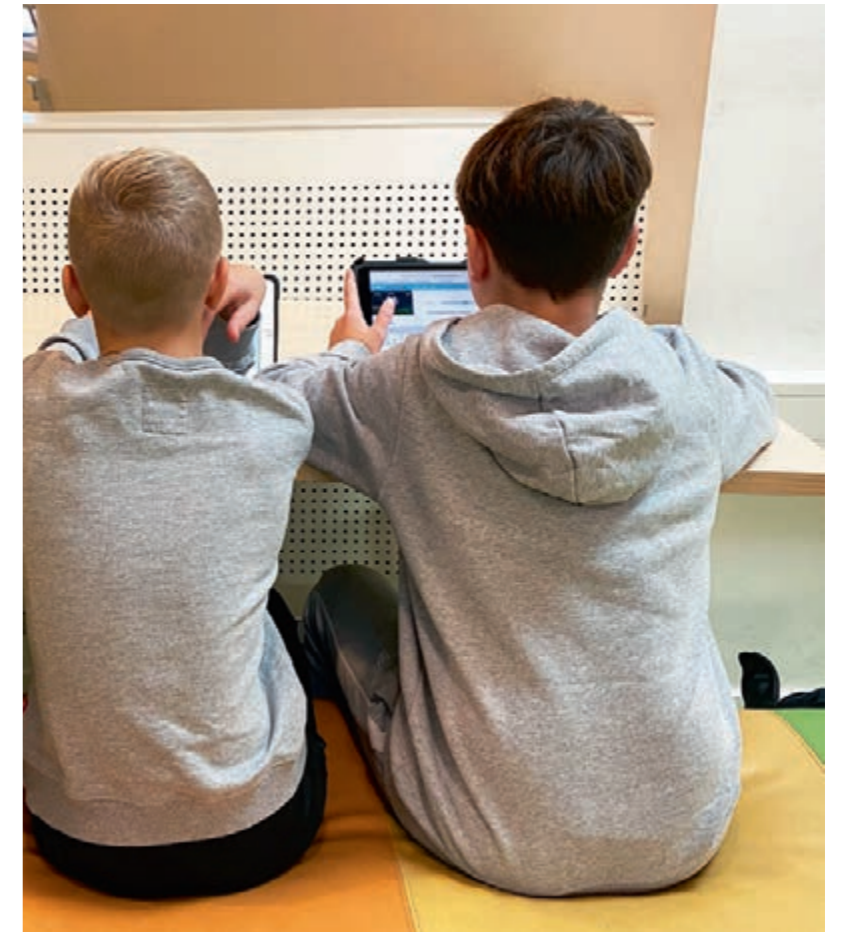
‘Ik zie dat leerlingen minder gelukkig zijn dan normaal, maar gelukkig komen we daar snel achter’

‘Doordat we de normale structuur vasthouden, weten collega’s en leerlingen waar ze aan toe zijn’

De coachgesprekken gaan vooral over leerdoelen. Wel vragen coaches in coronatijd meer door over hoe het verder gaat. De pandemie heeft impact, concludeert Madeleine Zwart. “Ik zie dat leerlingen minder gelukkig zijn dan normaal. Gelukkig komen we daar snel achter. Het is niet zo dat dingen lang sudderen en dan ineens tijdens een ouderavond naar voren komen. Dat voorkomt ook dat we er later veel tijd aan kwijt zijn. We zien en horen veel, kunnen snel aan de leerling vragen wat deze nodig heeft en dingen met het team delen.” Youki Erdkamp: “We hebben leerlingen na de vakantie een vragenlijst laten invullen over hoe gelukkig ze op dat moment waren en waar ze het meeste last van hadden. De uitkomsten bespraken we ook met de klas. Kinderen willen het liefst naar school en met hun vrienden en vriendinnen afspreken. Er zijn leerlingen die zich zorgen maken over de toekomst. Sommigen vinden het superlastig om online lessen te volgen. Maar er zijn er ook die liever thuis leren.”

ZELFSTANDIGE LEERLINGEN

Het is nog moeilijk om te bepalen wat het effect is van de Kunskapsskolan-aanpak op de prestaties van de leerlingen van het Van Kinsbergen college. De eerste lichting die vier jaar volgens dit concept heeft les gekregen, kon afgelopen jaar geen eindexamen doen. Van den Berg: “We zien wel dat veel leerlingen vakken afsluiten op een hoger niveau. En tijdens de eerste schoolexamenweek waren we positief verrast over hoe goed de leerlingen presteerden.” Zwart: “Ook horen we van scholen waarnaar onze leerlingen zijn doorgestroomd, dat zij opvallen door hun zelfstandigheid en plan- en presentatievaardigheden.” Het team zou graag zien dat het onderwijsstelsel flexibeler wordt, zodat er meer ruimte komt voor ambitieuze leerlingen. Het Van Kinsbergen college heeft nog geen havo- en atheneum-licenties in de bovenbouw en kan dus niet op die niveaus examens afnemen. Van den Berg: “We hopen dat het ministerie gaat zien hoe mooi het voor leerlingen is om hun kansen te grijpen. Dat levert zóveel motivatie op. Nu krijgt een mavoleerling die Frans op atheneumniveau doet, een gewoon mavodiploma, zonder certificaat voor die prestatie. Een flexibeler systeem biedt een enorme kans om juist in deze tijd iets te doen aan de kansenongelijkheid.”

‘HET ENIGE NADEEL IS DE WIFI HIER THUIS’

Ruben van den Berg (tweede klas vwo) en Noor Boer (derde klas mavo/havo) over het Van Kinsbergen college en thuisonderwijs:

- Ruben:** “Ik vind deze school superleuk. Je bepaalt zelf je tempo en kan altijd nog vakken op een hoger niveau doen of vooruit werken. Je hebt altijd uitdagingen.”
- Noor:** “Ik doe het grootste deel op mavniveau en aardrijkskunde en Engels op havoniveau. Het is fijn om een extra uitdaging te hebben bij een vak dat je leuk vindt. Je leert hier plannen en zelfstandig zijn. Plannen gaat bij mij nu al veel beter dan in het eerste jaar.”
- Ruben:** “In klas 1 had ik doelen zoals beter samenwerken en vragen stellen in de klas. Nu gaan mijn doelen vooral over het op tijd af hebben van huiswerk.”
- Noor:** “Ik wil dit jaar halen zonder al te veel onvoldoendes. En dat ik voor de vakanties mijn huiswerk af heb.”
- Ruben:** “In klas 1 heb je elke week een mentorgesprek, in klas 2 om de week. Als er iets niet goed gaat, krijg je hulp.”
- Noor:** “In het begin moet je wennen aan de coachgesprekken, maar na verloop van tijd gaat dat steeds makkelijker.”
- Ruben:** “Qua lessen is het heel goed geregeld; behalve de echte praktijkvakken gaat alles gewoon door. Docenten reageren snel en staan altijd klaar om je te helpen.”
- Noor:** “Het enige nadeel is de wifi hier thuis. Mijn ouders zitten er ook allebei op te werken en soms is het signaal heel zwak.”
- Ruben:** “Het komt weleens voor dat je weinig les hebt op een dag. Dan heb ik er soms ineens geen zin meer in. Dan ga ik vaak een kwartiertje wat anders doen, en daarna weer door. Voor het volgen van de lessen ben ik altijd wel gemotiveerd.”
- Noor:** “Ik ben vaak een groot deel van de dag met school bezig. Daarna ga ik lekker wat anders doen.”

Dit schooljaar maken we voor ieder nummer van VO-magazine een foto op de Praktijkschool van het Grotius College in Delft.

Zagen, zagen...

Sylvain (links) en Ibrahim (midden) zijn eerstejaars. Ze leren tijdens de techniekles zagen met een figuurzaagmachine. Docent Joep Schreuders steekt een helpende hand toe.

Het eerste jaar in een nieuwe baan (2)

'Mijn plan? Alle bordjes in de lucht houden'

Een nieuwe baan is altijd spannend. We spreken een docent, een teamleider, een schoolleider en een rector-bestuurder die dit schooljaar zijn begonnen in een nieuwe functie. Wat valt mee? Wat valt op? En wie of wat heeft hen geholpen bij het maken van een goede start?

'Ik probeer attent te zijn'

Mireille Rasenberg (50)

Vorige baan: docent geschiedenis, mentor en coördinator po/vo Orion Lyceum, Breda

Nieuwe baan: afdelingsleider 2 en 3 vwo Onze Lieve Vrouwelyceum, Breda

Opleiding voor nieuwe functie: master Educational Needs en werkimpuls beginnend schoolleider (VO-academie)

"Door de lockdown is er een hele andere sfeer op school. Er zijn maar twintig 'kwetsbare' kinderen en de helft van de examenleerlingen in het gebouw. Als de leerlingen er allemaal zijn, kan mijn werk best hectisch zijn, maar die hectiek is voorspelbaar. Tijdens deze lockdown gaan steeds dingen op de schop terwijl je net denkt te weten hoe iets loopt of werkt.

Vanaf mijn eerste werkdag heb ik geprobeerd de mensen uit mijn team echt te leren kennen. Daar kan ik nu op doorbouwen. Ik vind het belangrijk dat ik weet hoe het met hen gaat. We drinken samen thee op school of we wandelen een rondje. Met de teamleden die vanuit huis werken, bel ik regelmatig. Ik probeer attent te zijn. Ik merk dat mensen al vaker bij me binnenlopen om iets te vertellen.

Ik werk veel samen met de mentoren. Samen zorgen we ervoor dat de kwetsbare leerlingen goed in beeld zijn. Deze tijd vraagt veel van mentoren, bijvoorbeeld wanneer we een traject van een zorgleerling door corona moeten aanpassen. Op zulke momenten merk je echt dat de relatie die je met elkaar hebt een positief effect kan hebben op leerlingen.

Ik vind het belangrijk om kritisch te kijken naar mijn eigen handelen en wat ik zou kunnen verbeteren. Daarom zijn de intervisiebijeenkomsten van de VO-raad heel prettig. Ook online werkt dat prima, heb ik gemerkt. Ik moet ervoor waken dat ik niet een soort super-mentor word. In het begin had ik de neiging om overal bovenop te zitten. Nu weet ik dat de mentoren het echt goed doen en kan ik het meer los laten.

'Op het moment dat er geen 1400 kinderen rondlopen, komt er een bepaalde rust'

Ik heb de afgelopen maanden ontdekt welke dingen op deze school anders gaan dan op mijn vorige, en dat mijn blik verfrissend kan zijn. Samen met de afdelingsleider van havo 2-3 ben ik bijvoorbeeld bezig met het ordenen van al het materiaal voor het mentoraat van leerjaar 2 en 3. We verzamelen alles op één punt. Zo was dat op mijn vorige school ook geregeld. Op het moment dat er geen 1400 kinderen rondlopen, komt er een bepaalde rust. Er is nu meer tijd om deze dingen te doen."

'Ik ga docenten nu echt niet lastigvallen met extra vergaderingen'

'Ik voel me op mijn plek'

Christine Hylkema (58)

Vorige baan: rector Jac. P. Thijsse College, Castricum

Nieuwe baan: Rector-bestuurder Vossius Gymnasium, Amsterdam (Onderwijsstichting Zelfstandige Gymnasia, OSZG)

Opleiding voor nieuwe functie: leertraject Oriëntatie op besturen (VO-academie), stage bij een groot vo-bestuur

"De afgelopen weken zijn we op school druk met anticiperen op nieuw coronabeleid. We werken met scenario's om snel te kunnen handelen als er weer nieuwe maatregelen zijn. Dat vergt inventiviteit. Om snel te kunnen schakelen heb ik een crisisteam geformeerd, met daarin de conrector, de roostermaker, de leerjaarcoördinatoren, de facilitair manager en de zorgcoördinatoren. Twee keer per week houden we via Teams samen de vinger aan de pols. Hebben we de leerlingen goed in beeld? Ik voel me inmiddels echt op mijn plek. Het is fijn dat we elkaar in het crisisteam *along the way* steeds beter leren kennen. Kennismaken met andere collega's doe ik inmiddels ook via Teams. Wachten op het moment dat het fysiek kan, wil ik niet, dus dan maar zo. Verbeteringen initiëren die de dagelijkse gang van zaken overstijgen, is

nu moeilijker. Voor ik kwam, was er al een discussie over toetsbeleid. Dat vind ik belangrijk, maar ik wil dat gesprek voortzetten met een groot deel van het team en dat kan nu niet. Bovendien vergen we al veel van iedereen. Ik ga docenten nu echt niet lastigvallen met extra vergaderingen.

De verdeling van mijn taken als rector en als bestuurder verloopt nog niet zoals ik dat wil. Eerlijk gezegd kan dat ook niet in deze tijd, want de school heeft nu alle aandacht nodig. We komen als bestuur wel bij elkaar en als ik vragen heb, zijn de andere bestuurders er voor me. Ook dat gaat allemaal via Teams. Ik heb de andere bestuurders en ook de raad van toezicht nog niet vaak live gezien en dat maakt het toch anders. Bellen doen we wel, en appen ook. Onlangs hebben we bijvoorbeeld met elkaar besproken hoe we de open dagen organiseren. Dan brengen we elkaar op goede ideeën.

De komende weken gaan we met het crisisteam bekijken hoe we de overgang naar het volgende leerjaar het best kunnen aanpakken. Als je minder summatieve toetsen geeft, moet je nieuwe criteria gaan toepassen, zoals formatief evalueren. We gaan meer vooruitkijken: zijn leerlingen voldoende voorbereid op volgend jaar? Dat is een onderwijskundige verandering, en dat in deze tijd! Best spannend." ➤

‘Ik kan mezelf continu ontwikkelen als docent en draai niet gewoon mijn lessen af’

‘Het begint al te wennen’

Michelle ten Bokkel (24)

Vorige baan: kapster in Appelscha

Nieuwe baan: docent biologie locatie Aa en Hunze

Dr. Nassau College, Gieten

Opleiding voor nieuwe functie: lerarenopleiding tweedegraads biologie, Windesheim Zwolle

“Ik ben blij dat de lessen nog steeds door kunnen gaan op afstand, al kan ik niet echt lesgeven zoals ik dat zou willen. Ik vind het leuk om tussendoor gesprekjes te hebben met leerlingen en te zien hoe het met ze gaat. Op afstand is dat lastiger en lesgeven via een scherm is best onpersoonlijk. Voor de lockdown gaven we hybride les, waarbij leerlingen die thuis moesten blijven via Teams konden deelnemen aan de les in het lokaal. Hoewel ik vrij georganiseerd ben, vond ik het best pittig om er steeds aan te denken dat ik leerlingen moest bellen aan het begin van de les. Ik hoop nu dat alles online goed overkomt bij de leerlingen. Ik begrijp heel goed dat het lastig kan zijn om je thuis te concentreren. De school en het werk beginnen nu echt te wennen. Een aantal jaar

geleden is onze school begonnen met gepersoniseerd onderwijs. Ik maak helemaal mee hoe je zoiets ontwikkelt. Iedereen denkt actief mee over hoe we ons nog verder kunnen verbeteren. Dat vind ik erg motiverend! Ik kan mezelf continu ontwikkelen als docent en draai niet gewoon mijn lessen af. Het komende halfjaar wil ik leren hoe ik leerlingen actiever kan laten meedoen met de lessen. Ik gebruik sinds kort LessonUp, waarmee ik tussendoor vragen kan stellen en leerlingen een woordweb kan laten maken. Als ik daar straks nog wat handiger in word, kan dat voor leerlingen echt het verschil maken. Vóór de lockdown heb ik een les van een collega geobserveerd. De directrice had me aangeraden eens bij haar te gaan kijken. Daar heb ik veel van geleerd: ik zag hele leuke werkvormen. Zelf heb ik ook al twee collega’s in mijn les gehad. Die hebben me opbouwende feedback gegeven, daar had ik zelf om gevraagd. Ook de gesprekjes met de inductiecoach vind ik prettig. Nu ik een half jaar als docent werk, moet ik steeds meer oudergesprekken voeren. Dat vind ik best eng. Met de coach kan ik bespreken hoe ik mijzelf op dit punt kan ontwikkelen.”

‘Ik wil dingen van de grond krijgen’

Joris Vuurens (41)

Vorige baan: senior teamleider locatie Schans, Sleeuwijk (Stichting CVO-AV)

Nieuwe baan: directeur Insula College, locatie Koningstraat (Stichting H3O)

Opleiding voor nieuwe functie: NSO masteropleiding voor schoolleider

“De tijd vliegt! Corona zorgt voor heel veel werk. Elke paar weken worden we gebombardeerd met nieuwe maatregelen. Helaas vallen er dit jaar door corona ook mensen uit op belangrijke posities in de school. Ik doe daardoor veel werk dat direct met het onderwijs te maken heeft, zoals meedenken over roosters en vervanging. Ondertussen spelen er allerlei andere dingen in de school. Er gaan

twee mensen weg en voor hun functies moeten wervingsprocedures worden opgestart. Sowieso gaan we de komende tijd bouwen aan het team. Ik heb als directeur de kans om mensen binnen te halen waar we de school mee verder brengen. We gaan ook het team verder professionaliseren, onder meer met lesbezoeken en het faciliteren van meer scholing. Ik heb personeelsmanagement gestudeerd en op dat punt heb ik echt iets toe te voegen.

Van tevoren hoopte ik dat ik het eerste halfjaar tijd zou hebben om collega’s te leren kennen. Dat is niet gelukt, want veel mensen zijn niet op school. Ik ken er misschien maar dertig al wat beter. Een van mijn mededirecteuren stelde me gerust: ‘het is een marathon, geen sprint’. Maar ik wil in mijn eerste jaar graag laten zien wat ik kan: ik wil ook nu dingen van de grond krijgen.

In het overleg met mijn mededirecteuren begint duidelijk te worden wat ik te brengen heb: jeugdig enthousiasme en gedrevenheid, gecombineerd met twintig jaar ervaring in het vmbo. Daardoor snap ik goed wat mijn collega op de locatie basis/kader aan het doen is. Binnen Insula College zijn we echt samen verantwoordelijk voor de drie locaties.

Mijn bestuurder gaat in maart met pensioen en daar komen twee nieuwe bestuurders voor in de plaats. Dat is een beetje spannend, want we weten natuurlijk nog niet waar zij op gaan focussen. Ik ga mijn bestuurder zeker missen. De manier waarop hij zijn mentorrol vervult, ervaar ik als heel prettig.

Mijn plannen voor de komende maanden? Alle bordjes in de lucht houden. Ik hoop maar dat we snel weten waar we aan toe zijn. Gaan de eindexamens door? Blijft het onderwijs online? Maak een keuze, dan weten wij wat we moeten doen. Mijn devies: ‘niet zeuren, maar werken!’”

‘Een van mijn mededirecteuren stelde me gerust: ‘het is een marathon, geen sprint’

INWERKTRAJECTEN VOOR SCHOOLLEIDERS EN BESTUURDERS

Of je als nieuwkomer in een gespreid bedje komt of dat je voornamelijk zelf invulling moet geven aan je nieuwe functie: een goede start is het halve werk. Als steuntje in de rug heeft de VO-academie twee inwerktrajecten ontwikkeld. Voor team- en afdelingsleiders met maximaal twee jaar ervaring start op 11 november 2021 het traject **Beginnend Schoolleider. Dit inwerktraject geeft een impuls voor een goede start: je doet kennis op over leidinggeven in het onderwijs en reflecteert samen met collega’s op de nieuwe functie. Net gestart als bestuurder in het vo? Het traject **Beginnend Bestuurder** gaat ook op 11 november van start. Kijk voor meer informatie op: www.vo-academie.nl/aanbod**

Een wetenschappelijke recap van de documentaireserie *Klassen*

Kansen krijgen is geluk hebben

Heeft iedereen gelijke kansen in het Nederlandse onderwijs? Deze vraag werd onderzocht in de documentaireserie *Klassen*. In de serie volgen Ester Gould en Sarah Sylbing (makers van het eerder bekroonde *Schuldig*) een schooljaar lang kinderen, docenten, schoolbestuurders en beleidsmakers in Amsterdam-Noord. Socioloog Thijs Bol blikt terug en vraagt zich af wat de wetenschap zegt over de thema's die aan bod komen in *Klassen*.

Glennis Grace had een kwakkelende carrière, tot ze in 2010 *Volumia!* coverde. Afscheid werd een grote hit, en door haar prestaties in *America's Got Talent* was ze zelfs voor even een wereldster. Er werd in die periode door media veel teruggekeken op hoe Grace de weg naar de top had bereikt. De boodschap uit die stukken was duidelijk: hard werken en talent.

Dat is een typisch meritocratische verklaring voor succes. In een perfecte meritocratie is de plek die iemand bereikt een combinatie van talent én inzet. De Britse socioloog Michael Young introduceerde het concept in 1958 in zijn essay *The Rise of Meritocracy*. Daarin schetst hij een toekomstbeeld: waar je terecht komt, is niet meer gebaseerd op waar je geboren bent, op je sociale klasse. Nee, wat je bereikt, is volledig afhankelijk van je talent en je prestaties.

In een meritocratie is er nog steeds een onder- en bovenklasse, maar toewijzing tot één van de twee gebeurt volledig op basis van wat je kunt. Het venijnige aan een meritocratie is dat het de illusie van eerlijkheid heeft: als je

het niet gered hebt, is het ook je eigen schuld. Geen talent, niet hard genoeg gewerkt.

Young schetste de meritocratie daarom als doembeeld. In een systeem waar sociale klasse bepaalt waar je terecht komt, is het in ieder geval voor iedereen duidelijk dat het oneerlijk is. Talent en inzet zijn ook niet eerlijk verdeeld over kinderen. Volgens Young ruilen we met de meritocratie de ene oneerlijke hiërarchie in voor een andere. Hij zag een meritocratie daarom niet als een mooi toekomstbeeld. Het ironische is dat, waar Young zijn essay bedoelde als kritiek, de meeste samenlevingen de meritocratie zijn gaan zien als hét ideaal om na te streven. Beloning op basis van

Het venijnige is dat een meritocratie de illusie van eerlijkheid heeft: als je het niet gered hebt, is het ook je eigen schuld

inzet en talent, afkomst mag er niet meer toe doen. Onderwijs is het belangrijkste middel om dat ideaal te bereiken: iedereen moet gelijke kansen hebben.

MYTHE

Bij de start van *Klassen* vroeg onderwijsbestuurder Arnold Jonk zich in een column op Didactief online af of het nou wel nodig was om de oneerlijke kansen in het Nederlandse onderwijs zo intiem te portretteren. 'Waarom weer agenderen, waarom opnieuw kinderen zo in beeld brengen? We weten het toch?', schreef hij. De vraag is wie 'we' hier is. Jonk weet het, als geen ander. Ik weet het ook, net als waarschijnlijk veel Nederlandse leraren. Tegelijkertijd is er onder Nederlanders nog steeds een heilig geloof in de meritocratie: de overgrote meerderheid denkt dat je er door hard werken wel komt. In 2009 is vanuit het International Social Survey Programme onderzoek gedaan naar de meritocratische opvattingen van Nederlanders. Wat denken mensen dat ervoor zorgt dat je hogerop komt, dat je succesvol bent? De resultaten van die studie laten zien dat Nederlanders sterk geloven in de meritocratie. Ongeveer 70 procent

Veel dingen die meritocratisch lijken, zijn dat helemaal niet: geluk speelt vaak een grote rol

geeft aan dat de rijkdom van ouders geen rol speelt in wat je bereikt in het leven. Slechts 30 procent geeft aan dat het hebben van hoogopgeleide ouders heel belangrijk is om iets te bereiken. Daartegenover staat dat ongeveer negen van de tien deelnemers aan het onderzoek aangeven dat 'hard werken' cruciaal is als je hogerop wilt komen. Jonathan Mijs is een Nederlandse socioloog die al jaren onderzoek doet naar meritocratische opvattingen. Wat denkt men dat tot succes leidt? In een van zijn meest interessante onderzoeken laat hij zien dat het geloof van mensen in meritocratische verklaringen voor succes sterker is wanneer er meer ongelijkheid is. Juist als er een groot verschil is tussen arm en rijk, juist dan schrijven mensen die verschillen toe aan hard werk en talent in plaats van aan geluk. Mijs' onderzoek laat zien dat veel

mensen helemaal niet zo goed op de hoogte zijn van de bepalende rol van sociale herkomst, en de ongelijke kansen die kinderen hebben. De 'we' die Jonk beschreef, is misschien een kleinere groep dan gedacht.

GELUK

Klassen laat zien dat naast inzet en talent een andere factor een grote rol speelt: geluk - een concept waar we, in ieder geval in de wetenschap, veel te weinig bij stilstaan. Terwijl het zó cruciaal is: geluk is dé tegenhanger van de meritocratie. In een meritocratie bereik je iets door je eigen inzet. Op geluk heb je geen invloed.

De kinderen van de Weidevogel wachten gespannen op de resultaten van de Amsterdamse scholenloting. Het is voor iedereen duidelijk dat je geen enkele invloed hebt op waar je uiteindelijk terecht komt. Het is een loting; hard werken gaat niet helpen, maar geluk wel.

In sommige situaties wordt het belang van geluk volledig genegeerd, bijvoorbeeld bij de *Klassen*-aflevering over schooladviezen. Daarin geeft Meester Frans aan dat iedereen zo'n goed advies voor de middelbare school heeft gekregen omdat er zo goed en hard gewerkt is. Dat klopt natuurlijk, hard werken helpt op school. Tegelijkertijd kan niet ontkend worden dat het ongelofelijke geluk van veel kinderen op de Weidevogel met hun thuissituatie een grote rol speelt.

Als *Klassen* ons één ding duidelijk maakt, dan is het dat ons onderwijssysteem helemaal niet meritocratisch is. Geluk speelt een cruciale rol. Het geluk om geboren te zijn in een stabiel gezin met ouders die je kunnen helpen met je schoolwerk. Het geluk om al op jonge leeftijd met Nederlands in aanraking te komen waardoor je het beter doet op school. Het geluk om een goede docent te hebben. Het geluk om thuis geld te hebben voor bijles. Succes wordt vaak verklaard vanuit meritocratische opvattingen - kijk naar het verhaal van Glennis Grace. Achteraf is het ook makkelijk om succes toe te schrijven aan hard werken en ambitie. Maar veel dingen die meritocratisch lijken, zijn dat helemaal niet: geluk speelt een grote rol.

VROEGE SELECTIE

Hoe nu verder? Hoe pakken we de ongelijkheid in het Nederlands onderwijs aan? Hier wordt veel over geschreven, door *Klassen* misschien wel meer dan ooit. En vaak lees je dan in zo'n stuk over 'de olifant in de kamer'. Er is bijna altijd één belangrijk aspect dat we negeren, maar doorslaggevend is om de ongelijkheid tegen te gaan. De olifant in de kamer is de kwaliteit van de leraar. De olifant in de kamer is het gebrek aan basisvaardigheden. De olifant in de kamer is de rol van lage verwachtingen. De olifant in de kamer is de groei aan bijlessen. De olifant in de kamer is segregatie. De olifant in de kamer is de

De olifant in de kamer is misschien wel dat er niet één olifant in de kamer is

etnisch-rationale mismatch tussen leraren en kansarme leerlingen.

Zelf heb ik ook een olifant in de kamer, een stokpaardje: vroege selectie. Ik heb al vaak geschreven over waarom ik denk dat selecteren op elfjarige leeftijd een slecht idee is, dus dat ga ik hier niet weer doen. Ook omdat *Klassen* mij heeft doen inzien dat er niet één oplossing is om kansenongelijkheid tegen te gaan.

Als we alléén de vroege selectieleeftijd verlaten, gebeurt er vermoedelijk weinig. Als we alleen de kwaliteit van de leraren verhogen zonder ervoor te zorgen dat ze eerlijker verdeeld worden over scholen, is de vraag wat dat doet tegen ongelijkheid.

De olifant in de kamer is misschien wel dat er niet één olifant in de kamer is. Alle genoemde oorzaken voor ongelijkheid zijn op hun manier belangrijk. En als we écht kans willen maken om ongelijkheid in het Nederlandse onderwijs te verkleinen, moeten we nadenken over hoe we al deze problemen structureel aanpakken.

GEEN AFSCHIED

'Afscheid nemen bestaat niet', de titel van de laatste aflevering van *Klassen*, is dubbel te interpreteren. De optimistische interpretatie is dat kinderen verder gaan in hun onderwijsloopbaan, maar nooit helemaal afscheid nemen. Van de juf, die zegt dat je altijd terug mag komen naar school. Van klasgenootjes, die uitwaaiëren naar verschillende middelbare scholen, maar altijd verbonden blijven met elkaar. Van de mentor die misschien wel meer om je gaf dan je toen dacht, en met wie je contact kan houden. Een meer sombere interpretatie is dat we nooit afscheid gaan nemen van kansenongelijkheid in het onderwijs. Kansenongelijkheid als de enkelband van leerling Younes, die je overal blijft volgen, welke kant je ook op loopt. In de laatste aflevering heeft de zorgcoördinator op het Over Y College Wail net met zijn diploma op zak uitgezwaaid als Anyssa alweer op haar kantoor zit. Dóór met de volgende leerling. Kansenongelijkheid stopt niet.

Klassen maakt duidelijk hoe lastig het is om bepaalde patronen te doorbreken, hoe vastgeroest de kansenongelijkheid eigenlijk is. Hard werken en talent brengen je er niet, je moet veel geluk hebben. Dat is natuurlijk geen reden om niets te doen, om het dan maar te laten. Integendeel. Ik hoop dat het eind van de serie het startpunt betekent voor een breed gedragen beweging voor kansengelijkheid. <

Thijs Bol is onderwijssocioloog aan de Universiteit van Amsterdam. Dit artikel verscheen eerder als nabespreking van de slotaflevering van *Klassen* op Sociale Vraagstukken. Daar zijn besprekingen van alle afleveringen te vinden: www.socialevraagstukken.nl/dossiers/klassen.

Klassen heeft mij doen inzien dat er niet één oplossing voor kansenongelijkheid is

ONVERGETELIJK

Tekst: Maaïke Vos

'Ik geef door wat mijn mentor mij geleerd heeft'

Frank Looijen (59)

Directeur Mollerlyceum in Bergen op Zoom

"Eén persoon is bepalend geweest voor mijn kijk op het onderwijs. Wim Henkens was rector op het Candea College in Duiven, waar ik in 1999 kwam werken als sectordirecteur vmbo. Wim heeft me mede gevormd tot wie ik nu ben, vooral op het gebied van onderwijsontwikkeling. Dat ging volgens hem hand in hand met goed personeelsbeleid. Hij was erg vooruitstrevend en liep voor de troepen uit. Wim was ondernemer in zijn school. De cao was belangrijk, maar het was vooral een document dat hielp om het onderwijs en de school goed in te richten. De professionele ontwikkeling van medewerkers stimuleren, stond hoog op de agenda. Dat heb ik meegenomen in mijn werk als schoolleider. Ik heb gemerkt dat onderwijsontwikkelingen eigenlijk alleen goed ingezet kunnen worden als je een goed personeelsbeleid hebt. En dan bedoel ik niet alleen het beoordelen van het functioneren, maar juist de gesprekken in de wandelgangen, de lesbezoeken, het gesprek over de ontwikkeling die collega's zoeken in hun werk. Onderwijsontwikkelingen initiëren werkt niet als je niet óók met collega's gesprekken voert over waarom we het doen, welke kant we met elkaar opgaan, wat hun ambities zijn.

In de coronacrisis zie ik wat dat oplevert. Iedereen heeft tweehalve baan: digitaal thuiswerken, op school werken en ook nog een gezin erbij. Maar bij mijn collega's zie ik veel professionaliteit. Ze nemen elkaar op sleeptouw en ondersteunen elkaar in het digitale werken door kennis te delen. Ik zie ondernemerschap en zelfbewustzijn, groei en professionaliteit. Dat vind ik een groot goed.

We zijn op dit moment aan het onderzoeken of we kunnen samengaan met een categoriaal gymnasium. Drie van onze collega's zijn met drie collega's van de andere school op zoek gegaan naar een onderwijsconcept. Daar hebben ze veel tijd en energie in gestopt. Mijn twee teamleiders en ik hebben inhoudelijk weinig bijgedragen: die onderwijsvisie is gemaakt door de zes docenten.

'Ik zit meer op mijn handen: als ik collega's ruimte en vertrouwen geef, komt er een heel mooi resultaat uit'

Welke leerling of collega maakte het meeste indruk? Welke gebeurtenis is onvergetelijk? In deze serie vertellen schoolleiders, bestuurders en docenten over die ene persoon of gebeurtenis die hen altijd bij zal blijven.

Ik zit meer op m'n handen. Ik zie dat collega's het gewoon kunnen en dóen, als ik ze maar ruimte en vertrouwen geef. Dan komt er een heel mooi resultaat uit. Door rond te lopen en gesprekken te voeren met collega's, zorg ik dat hun persoonlijke groei en ambitie meer naar voren kunnen komen. We doen niet alles via protocollen en procedures. Dat komt echt ten goede aan het onderwijs. Wim Henkens was daar eind jaren negentig op zijn manier al mee bezig en dat is me altijd bijgebleven. Voor mij is de cirkel rond: ik geef door wat mijn mentor mij ooit geleerd heeft." <

Welke collega, leerling of gebeurtenis zult u nooit vergeten? Laat het ons weten via: redactie@vo-raad.nl

HET GEBOUW

Tekst: Martijn de Graaff • Fotografie: Dirk Kreijkamp

Heeft u ook een bijzonder gebouw, laat het ons weten: redactie@vo-raad.nl

'De mooiste plek? De tribunetrap. De leerlingen kunnen er lunchen en we kunnen hem als tribune gebruiken'

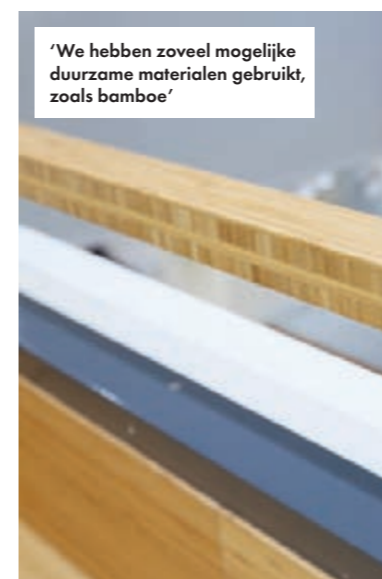
'Leerlingen hebben de muurprints gekozen'

IN HET KORT:

School: Jorismavo
Plaats: Nijmegen
Aantal leerlingen: 213
Directeur: Ellen van der Zanden
Bouwjaar: 2020
Architect: Mecanoo
Bijzonderheden: de school onderscheidt zich door kleinschaligheid en persoonlijke aandacht.

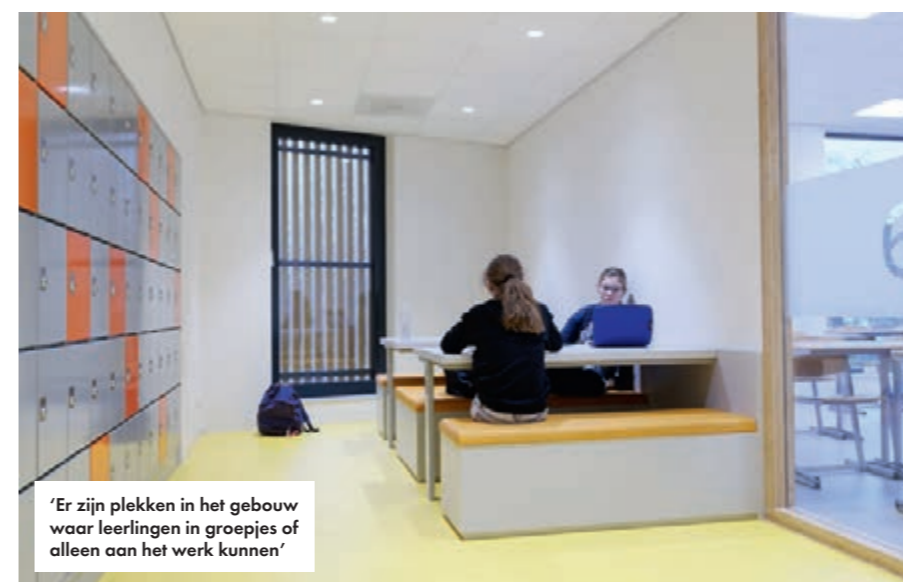
'De aula is ook fijn, het is een open en lichte plek'

'We hebben zoveel mogelijke duurzame materialen gebruikt, zoals bamboe'

'In de lokalen zijn ophangsystemen voor posters en dergelijke. Docenten bepalen zelf wat ze ophangen'

'Er zijn plekken in het gebouw waar leerlingen in groepjes of alleen aan het werk kunnen'

'Bij de opening viel alles op zijn plek'

"We geven kleinschalig onderwijs: ongeveer twintig leerlingen per klas, voor elk vak zijn er een of twee docenten. Dat maakt het overzichtelijk, voor ons en voor de leerlingen. Een aantal leerlingen heeft extra aandacht nodig. Die expertise hebben we in huis. Ongeveer drie jaar geleden vroeg ons bestuur: willen jullie nieuwbouw? We zaten in een mooi, oud gebouw, maar er was geen gymlokaal en er waren beperkte mogelijkheden voor groepswork. Een nieuw gebouw zagen we zeker zitten. De vmbo-school binnen onze stichting staat op een groot terrein. Op een deel daarvan konden we ons gebouw neerzetten, onder de voorwaarde dat het twee aparte gebouwen en twee aparte schoolpleinen werden. De eerste sessie met de architecten was een eyeopener. Mijn verwachting was dat ze gingen vragen naar het aantal lokalen, aantal wc's, dat soort dingen. Maar we hebben de eerste bijeenkomsten gesproken over wat voor school we willen zijn, wat voor onderwijs we willen geven. Ik besepte dat je alleen een passend gebouw kunt neerzetten als je dat helder hebt. Er worden heel veel scholen verbouwd of gebouwd, maar als schoolleider doe je zo'n proces één, misschien twee keer in je loopbaan. Daar ben je niet echt voor toegerust, terwijl je wel eindverantwoordelijk bent. Dat legt toch druk op je als directeur. Gelukkig kreeg ik goede ondersteuning vanuit de stichting. Ook had ik mensen aangetrokken voor de financiën en de aanbesteding. Uitgangspunten voor ons nieuwe gebouw zijn onder andere dat iedereen samenleeft; de school heeft dus geen aparte delen. We willen de leerlingen zelfstandiger maken; daar moesten plekken voor komen. En omdat we deel van de samenleving zijn, is het gebouw transparant. We zijn de eerste gasloze school in de regio; het dak van de gymzaal ligt vol zonnepanelen. In oktober 2020 ging het gebouw open. Alles wat we hadden bedacht, viel op zijn plek. Het gebouw is van leerlingen en van de medewerkers, zo voelt iedereen dat ook. Misschien is de beste indicator dat we veel minder lesverwijderingen hebben. Ook hoor ik vooral tevreden docenten."

Twee schoolleiders, vijf vragen

De spin in het web

Op 25 januari verscheen de herziene Beroepsstandaard Schoolleiders VO. De vorige was alweer vijf jaar oud; vijf jaar waarin de praktijk niet heeft stilgestaan. Hoe zien schoolleiders in 2021 de kern van hun vak? Vijf vragen aan Jan van der Meij, directeur beroepsonderwijs van Het Erasmus in Almelo en Rosalijne Kryne, cycle leader brugklas bij de Europese School in Den Haag.

1 OM TE BEGINNEN: WAT IS JULLIE ACHTERGROND?

Jan van der Meij: “Ik werk al langer als leidinggevende in het onderwijs. Eerst als opleidingsdirecteur bij de Universiteit Twente en sinds maart 2019 als directeur beroepsonderwijs bij Het Erasmus. Ik ben verantwoordelijk voor drie locaties: vmbo, isk en praktijkonderwijs. Onderwijs heb ik altijd interessant gevonden; na mijn schooltijd heb ik de lerarenopleiding gedaan. Mijn fascinatie ging toen vooral uit naar onderwijskundig ontwerpen. Daar ben ik ook een groot gedeelte van mijn loopbaan mee bezig geweest, als adviseur bij CINOP en daarna als docent en onderzoeker bij de universiteit. Gaandeweg is daar de organisatiekant bij gekomen. De combinatie van het onderwijsaanbod, de onderwijsontwikkeling en de processen binnen een school vind ik erg interessant. Daarom heb ik twee jaar geleden de stap naar het voortgezet onderwijs gemaakt: ik wilde het in de praktijk meemaken en mijn bijdrage leveren aan een betere schoolorganisatie.”

‘Ik vind dat ik mensen vooral moet helpen zelf verder te komen met hun vragen of problemen’

Rosalijne Kryne: “Mijn ouders zijn allebei docent. Toen ik van school kwam wilde ik veel worden, maar niet dát. Ik ben antropologie gaan studeren. Tijdens mijn studie heb ik een aantal maanden in Afrika stage gelopen. We deden daar verschillende projecten en tot mijn verbazing vond ik lesgeven het leukst. Ik wil graag dingen uitleggen en kinderen helpen groeien tot volwassenen. De school bleek dan ook de omgeving waar ik wil werken. De eerste jaren was ik docent Engels, sinds vorig jaar ben ik cycle leader – zeg maar teamleider – van de brugklas bij de Europese School in Den Haag. De stap naar leidinggevende heb ik heel bewust genomen: je hebt meer invloed op de ontwikkeling van het onderwijs en van de school.”

2 WAT VOOR LEIDINGGEVENDEN ZIJN JULLIE?

Van der Meij: “Open en coachend. Ik probeer de juiste vragen te stellen zodat mijn teamleiders of docenten weer verder kunnen. Ik ben analytisch, dat komt waarschijnlijk door mijn onderzoeksachtergrond. Daardoor neem ik snel beslissingen. In het verleden soms iets te snel, waardoor ik vergat mensen mee te nemen in het proces of beslissing. Daar ben ik nu bewuster mee bezig.”

Kryne: “Enthousiast, empathisch, goed georganiseerd. Ik vind dat ik mensen vooral moet helpen zelf verder te komen met hun vragen of problemen, zodat zij weer een stap kunnen zetten. En daarmee de school ook.”

3 WAT HOUDT JULLIE FUNCTIE IN? WAAR ZIJN JULLIE VOORAL MEE BEZIG?

Van der Meij: “Op elk van de drie locaties hebben de teamleiders de dagelijkse leiding. Mijn rol is vooral dat ik de drie teamleiders goed positioneer en faciliteer. Ik denk mee met de organisatie- en onderwijsontwikkeling en ben eindverantwoordelijk. Op dit moment werken we toe naar een nieuw onderwijsmodel. Samen met mijn teamleiders ben ik bezig de onderwijsvisie van Het Erasmus te concretiseren en uit te werken naar de praktijk. Wat betekent dit voor het lesprogramma? Hoe gaan we het inrichten? Hoe nemen we iedereen mee en zorgen we dat we in het nieuwe schooljaar op de nieuwe manier kunnen werken? Daarnaast gaan we fuseren met twee andere vmbo-scholen in Almelo. Dat betekent niet alleen zorgen voor een gezamenlijke visie, gezamenlijk onderwijsconcept en nieuwe organisatie, maar ook werken aan de inrichting van een nieuw gebouw. Over anderhalf jaar moet de nieuwe school er zijn.”

Kryne: “Ik geef leiding aan de bèta-sectie. Misschien klinkt dat mensen vreemd in de oren omdat ik docent Engels ben. Onze school doet dat heel bewust, zodat je onbevooroordeeld leiding kunt geven. Je kunt ook een ander perspectief inbrengen. Sowieso hebben we een gemêleerd docentencorps: we bieden onderwijs in vijftien moedertalen. Dat zie je terug in de organisatie. De verantwoordelijkheid voor het onderwijs ligt bij de docenten zelf. Ik faciliteer mijn team en ben aanspreekpunt voor leerlingen en ouders.”

Ook ben ik bezig met problemen die spelen: hoe gaan we dit voorjaar bijvoorbeeld de introductie-activiteiten voor aankomende brugklassers organiseren? Als jonge school zijn we ook bezig met de ontwikkeling van ons onderwijs. Als leidinggevend hebben we de missie en visie geformuleerd, nu is het zaak deze samen met de docenten concreet te maken.”

4 WAT HEB JE GELEERD OVER JE VAK? EN WAT WIL JE NOG LEREN?

Van der Meij: “Omdat we een relatief kleine school zijn, houd ik me met heel veel dingen bezig. Ook zaken waar ik nog weinig van af wist. Neem de ondersteuning van leerlingen; op dat onderwerp heb ik een steile leercurve gehad. Ook het formatieproces is anders dan op de universiteit. De gelaagdheid van de organisatie zorgt ervoor dat ik mezelf steeds moet afvragen: voor wie ben ik er en waar ben ik verantwoordelijk voor? Soms verwachten mensen dingen van je die niet bij je rol horen en ook komt het voor dat een ander op jouw stoel gaat zitten. Daar moet je helder in zijn, ook naar jezelf. Soms is dat lastig. Ik denk dat dit voor elke leidinggevende geldt, zeker als je relatief nieuw bent in een functie. Dan moet je je plek nog vinden. Waar liggen mijn verantwoordelijkheden, wat laat ik bij anderen? Dat is een zoektocht, maar wel een mooie. Zeker omdat ik het samen doe met mijn teamleiders.”

Kryne: “Veel startende schoolleiders zeggen: ik heb ineens een andere rol dan toen ik docent was. Dat klopt. Het

Jan van der Meij: ‘De gelaagdheid van de organisatie zorgt ervoor dat ik mezelf steeds moet afvragen: voor wie ben ik er en waar ben ik verantwoordelijk voor?’

Rosalijne Kryne: 'Uiteindelijk is de kern van wat ik doe, zorgen dat het onderwijs zo goed mogelijk verloopt'

'Je ziet dat we vaak met dezelfde kwesties worstelen, zoals draagvlak creëren'

betekent ook dat collega's je soms anders benaderen. Daarom is het fijn dat ik deze school ben binnengekomen als leidinggevende. Daarnaast ben ik nu veel meer een spin in het web dan voorheen: als schoolleider heb je een breed perspectief. Overigens geef ik nog wel les. Dat vind ik leuk en het zorgt ervoor dat ik feeling blijf houden met wat docenten ervaren. Dat kan ik meenemen naar overleggen met de schooldirectie en mijn collega's. Uiteindelijk is de kern van wat ik doe, zorgen dat het onderwijs zo goed mogelijk verloopt. Dat betekent bijvoorbeeld draagvlak creëren voor onderwijsontwikkelingen. Je kunt als schoolleider de plannen nog zo fantastisch vinden, het zijn de docenten die het moeten doen. Draagvlak creëren is voor mij een leerpunt. Net als feedback geven, het goede gesprek voeren en bezig zijn met het functioneren van docenten. Het is erg fijn dat ik altijd met mijn collega-teamleiders en de directie kan sparren."

5 WAT HERKEN JE IN DE NIEUWE BEROEPSSTANDAARD?

Van der Meij: "De vijf leiderschapspraktijken zijn erg herkenbaar, vooral het visiegestuurd werken. Ik praat veel met mijn teamleiders over hoe we onze visie kunnen vormgeven. Dat is een wezenlijk onderdeel van het werk. Mijn ervaring is vooral dat schoolleiderschap geen vastomlijnd beroep is; het is divers en complex. Dan is het mooi dat er een kapstok is. Mijn eerste jaar in deze functie heb ik gebruikt om te wennen aan mijn rol als directeur. Nu ben ik me aan het verdiepen in het verschil tussen onderwijskundig leider en manager. Erg interessant. Ik lees bijvoorbeeld het boek *De corporate tribe*, geschreven door twee antropologen. Dat geeft mooie, nieuwe inzichten. Mijn streven is om binnenkort een opleiding strategische bedrijfsvoering te doen."

Kryne: "Ook bij ons ligt de nadruk op visiegestuurd werken, zeker ook doordat onze school in de opbouwfase zit. Wat ik mooi vind is dat de standaard je opleidingsmogelijkheden samenvat: op welke terreinen kun je je als schoolleider ontwikkelen? Ik doe nu bij de VO-academie een traject voor startende schoolleiders. Als je docent wilt worden, moet je een opleiding volgen. Als je schoolleider wilt worden, is dat niet noodzakelijk, je leert veel 'on the job'. Maar ik vind het wel belangrijk me te scholen. Intervisie is een belangrijk onderdeel van het traject, we brengen allemaal een casus in. Dan zie je dat we in de kern vaak met dezelfde kwesties worstelen, zoals draagvlak creëren. Een van de sprekers, Lammert Kamphuis, gaf me een mooi inzicht: heb niet te hoge verwachtingen van jezelf en van je werk. Met hoge verwachtingen ben je snel ontevreden. Wees realistisch in wat je van jezelf kunt vragen als beginnend (en ervaren) schoolleider. En blijf speels, dan geniet je meer van je werk."

OVER DE HERZIENE BEROEPSSTANDAARD SCHOOLLEIDERS VO

De beroepsstandaard is bedoeld als een ontwikkelingsgericht, inspirerend en ondersteunend instrument om het schoolleiderschap een gemeenschappelijke taal te geven. De standaard helpt individuele schoolleiders richting te geven aan hun professionele ontwikkeling. Het gaat daarbij om persoonlijke groei én bijdrage aan de schoolontwikkeling. Daarnaast is de beroepsstandaard belangrijk voor de beroepsgroep van schoolleiders, de betrokkenen om de schoolleider heen (sectororganisaties, bestuurders, docenten, leerlingen, ouders, HR-professionals) en de opleiders en (huis)academies.

De herziene beroepsstandaard bestaat uit drie onderdelen:

- De definitie van de beroepsgroep: op wie is de standaard van toepassing?
- Vijf leiderschapspraktijken: de handelingen en het gedrag van schoolleiders die direct of indirect gericht zijn op het leren van leerlingen of de onderwijsprofessionals. Deze leiderschapspraktijken dragen bij aan een goed leerklimaat voor de hele organisatie.
- Vier persoonlijke kwaliteiten: eigenschappen van de schoolleider die van belang zijn bij het vervullen van de functie en de rol. Deze vier kwaliteiten zijn behulpzaam bij het uitvoeren van de leiderschapspraktijken.

→ De beroepsstandaard is te downloaden op www.schoolleidersregistervo.nl

Fotografie: Goffe Struiksma

Mores

Heb je een telefoon, dan maak je waarschijnlijk gebruik van WhatsApp. En wie gebruik maakt van WhatsApp, zit in groepen. Met vrienden, familie, het voetbalteam, de burens, de leesclub, de ouders uit de klas, noem maar op.

En met collega's. Altijd gezellig. Hoewel? Zelf heb ik op verschillende scholen waar ik heb gewerkt meegemaakt dat een groepsapp van de sectie tot hoogoplopende irritaties leidde en uiteindelijk werd opgeheven. Ik bedoel maar, communicatie in het geschreven woord luistert nogal nauw. Vertel mij wat. Op mijn huidige school is de sectie verstandig – er wordt alleen bilateraal geappt.

Wel zit ik in een soort gezelligheidsgroep met een stuk of vijftien collega's uit alle geledingen. Gemêleerd, zou je kunnen zeggen. Er worden vooral veel plaatjes en filmpjes van het niveau-Dumpert rondgestuurd. Negen van de tien keer onschuldig, en in het ergste geval smakeloos. Maar soms gebeurt het dat in zulke groepen, in die van mij dus ook, aanstootgevende of beledigende afbeeldingen of filmpjes worden rondgepompt. Onlangs maakte ik zoiets mee. Iemand deelde een afbeelding. Niet nodig om er hier verder over uit te weiden, het gaat me om iets anders.

In eerste instantie was de vraag: hoe ging ik erop reageren? Nu had ik zelf zo mijn ideeën, maar ik ken de wisdom of the crowd, dus ik vroeg het aan mijn vrienden. Precies, in een appgroep. De reacties varieerden van 'Moeten we even langskomen?' via 'Best een lastige situatie. Ik weet niet of we hier uit gaan komen zonder raad van Beatrijs...' naar 'Eisen dat-ie z'n excuses aanbiedt'. Uiteindelijk heb ik de persoon in kwestie gemaaild, uitgelegd wat er problematisch was aan zijn bericht en verteld waarom het mij raakte. Ten slotte vroeg ik of het bericht uit de appgroep verwijderd kon worden.

En toen dacht ik: wat is de rol van de schoolleiding in zulke gevallen? Wat als de situatie geëscaleerd was en ik me genoodzaakt zou hebben gevoeld me tot hen te wenden? Er bestaan geen specifieke richtlijnen voor problematisch appverkeer, of dat nu seksistisch, racistisch, validistisch of gewoon pestgedrag is, maar er is wel een algemene gedragscode voor het personeel. Maar daarin staat alleen maar dat het personeel zich ervan bewust is dat er bepaalde 'gevoelige onderwerpen' zijn. Goh. Voor kinderen zijn er complete uitlegfilmpjes over social media (zoek maar eens de NPO-filmpjes over 'netiquette'), maar zou het niet nóg nuttiger zijn om volwassenen een beetje bij te spijkeren? Als digitale immigranten zijn zij over het algemeen veel minder goed in staat dan kinderen en jongeren om overeenkomsten en verschillen te herkennen tussen de realtime wereld en de digitale. En in dit geval: te begrijpen dat ongewenst gedrag digitaal net zo ongewenst is als in de 'echte' wereld.

Hoe het is 'opgelost'? De collega bood zijn excuses aan. Hij had het allemaal natuurlijk niet zo bedoeld... hij wist niet dat het kwetsend was... het was 'een grapje', etc. Ruitertlijk, was het woord dat bij me opkwam. Ook beloofde hij het bericht uit de groep te verwijderen. Dat is tot op heden niet gelukt. Misschien een idee om behalve op onwenselijk gedrag ook op dat punt even bijgespijkerd te worden, eventueel op kosten van de school? <

Martijn Simons

Schrijver en docent Nederlands aan het Erasmiaans Gymnasium

Leerlingen werven in coronatijd

Avatars, break-out rooms en small talk op de bank

Laat de draaiboeken maar in de kast: dit is het jaar waarin de open dagen helemaal anders moeten. Met verrassend resultaat, vertellen drie schoolleiders. “Je doet dingen waarvan je denkt: verrek, hadden we dat maar eerder bedacht. Dit kunnen we blijven gebruiken, ook na corona!”

“Het werkt met open dagen net als met huizen, banen of liefdes: pas in een echte ontmoeting – tastbaar, concreet – weet je het in anderhalve seconde.” Dit schreef Christiaan Weijts onlangs in NRC over de schoolkeuze van zijn achtstegroeper. Niet dat scholen geen goede livestreams tonen, maar toch: “(...) alsof je een huis moet kopen dat je alleen op Funda mag bezichtigen.” Dat neemt niet weg dat scholen veel inventiviteit aanboren om van de open dag toch een onderscheidende beleving te maken.

TROTS

Het Odulphuslyceum in Tilburg hield op 10 januari open dag, dat was al zo gepland. “Ik ben trots op hoe we het geregeld hebben”, vertelt rector Frans Claassens. “Rond de herfstvakantie hebben we met de 23 regionale scholen al besloten om de gebruikelijke zes voorlichtingsavonden met schoolpresentaties te schrappen. Ze zijn vervangen door filmpjes van de scholen op de POVO-website. Daarnaast heeft elke school een eigen programma. Twee weken voor de kerstvakantie hebben wij de knoop over onze open dag doorgehakt. In de herfst had een collega al een digitale schoolrondleiding gemaakt, met gratis software voor museum-audiotours. Leerlingen hebben alle tekstjes ingesproken. Voor de open dag vond een club jonge docenten dat we echt iets interactiefs moesten doen, zodat bezoekers niet-lineair hun eigen programma kunnen kiezen. We hebben dat in no time gerealiseerd, met technische hulp van een hostingbedrijf. In de kerstvakantie is er keihard doorgewerkt. Het ontwerp van de landingspagina en de filmpjes over vakken, de hele inhoud hebben we zelf gemaakt. Het heeft de charme van rijp en groen door elkaar, authentiek. Dit is een van de ‘leuke dingen van corona’. Het is allemaal verschrikkelijk, maar als je ziet wat het aan creativiteit en oplossingsvermogen losmaakt, dat is fantastisch.”

ZWAAN-KLEEF-AAN

Onder druk wordt alles vloeibaar, zegt ook de rector van het Krimpenerwaard College, Ad Keller. Hij nam al aan het begin van het schooljaar het initiatief tot een regionale digitale scholenmarkt. “Die nieuwe samenwerking is echt ontstaan door corona. Ik vond dat we als scholen gelijk moesten optrekken. Wat zou er wél kunnen, nu lokale scholenmarkten niet doorgingen? We vonden al snel een

‘Corona is verschrikkelijk, maar als je ziet wat het aan creativiteit en oplossingsvermogen losmaakt; dat is fantastisch’

partij om dat digitaal te organiseren.” Met een virtueel 3D-platform voor beurzen en congressen werd op 21, 25 en 28 januari (voor drie regio’s) een fysieke markt nagebootst. Leerlingen liepen er rond in de gedaante van hun avatar en konden bij elke school/stand informatie inwinnen. “Binnen een paar weken groeide ons kleine initiatief uit tot ik denk wel de grootste digitale scholenmarkt in het land, met zo’n tachtig scholen uit Rotterdam en omstreken. Een zwaan-kleef-aanverhaal, scholen wilden niet achterblijven. Met zoveel deelnemers was de investering per school goed te doen. Ons samenwerkingsverband zorgde als penvoerder voor communicatielijnen en heeft de betalingen gestroomlijnd.”

PROEFDRAAIEN

De organisatie was in handen van een stuurgroep en diverse werkgroepen, die er weer deskundigen bij haalden. Ad Keller: “Het is uniek hoe we dit in korte tijd op poten hebben gezet. Belangrijk is dat we vanaf het begin ook hebben samengewerkt met het primair onderwijs.” Bezoekers en standhouders konden in januari een paar keer live proefdraaien. “Elke school heeft een even grote stand, met dezelfde elementen: logo, filmpje, foto’s en bemensing met (maximaal) vier personen. Via de laptop chat je live met de bezoekers, zichtbaar als poppetjes bij de stand. Je beleeft het alsof je rondloopt op een beurs of markt, met echte geluiden en echte drukte en wachttijden.”

Op 28 januari was ‘regio blauw’ aan de beurt, met het Krimpenerwaard College. “Iedereen vond het zeer geslaagd. Er hadden zich tweeduizend leerlingen aangemeld, die goed gespreid in de tijd met hun ouders langskwamen. Vergeleken met een fysieke markt heb je meer tijd voor een ongestoord gesprek. Je kunt namelijk even met iemand weg van het geroezemoes naar een private room. Iedereen was wel een beetje gespannen vanwege deze nieuwe vorm van ontmoeten: de non-verbale communicatie ontbreekt, dus hoe zie je of je op iemand af moet stappen? Al met al heel boeiend, en ook een mooie schakel in de totale werving, want we konden bezoekers natuurlijk goed wijzen op het vervolg: de digitale rondleiding op onze eigen school in februari.”

PIEPJONGE GASTEN

Het Bernardinuscollege in Heerlen begon in november met een serie van vijf online events, waarvan de open dag op 9 januari de grootste was. “Toen corona bepalend zou worden hebben we gebruikgemaakt van deze drieslag: 1) denk in scenario’s, 2) denk out of the box, en 3) zie het als

een uitdaging!” vertelt onderwijsdirecteur havo Peter-Paul Lenssen, die ook portefeuillehouder communicatie is. “Communicatie nemen we hier serieus en we besteden er dan ook het hele jaar aandacht aan. Voor de werving hebben we sinds drie jaar een hele lijn met activiteiten van november tot het voorjaar. Nu dat online moest, hebben we via ons communicatiebureau een bedrijfje ingehuurd – piepjonge gasten die ontzettend goed out of the box hebben meegedacht en de techniek afstemden op onze ideeën.” Rode draad in de voorlichtingsactiviteiten is dat leerlingen het verhaal vertellen. “Ook live deden we dat al, en online werkt het ook heel positief. Leerlingen die zich hier happy voelen, stralen trots op de school uit, dat heeft veel impact.”

PERSOONLIJKE ONTMOETING

Voor de online activiteiten had het Bernardinus in totaal 638 unieke aanmeldingen en alleen voor de open dag 220: effectief zijn er dus zeker zo'n 500 bezoekers geweest. Die konden tussen 10.45 uur en 12.45 uur terecht in twaalf break-out rooms met verschillende thema's en activiteiten als 'Vraag maar raak', brugklas, technasium, vwo/havo, alleen voor ouders, alleen voor leerlingen, livestream uit het muzieklokaal en een quizroom voor spelletjes. Ook werd de online rondleiding BE virtual gelanceerd. “Wordclouds van de online voorlichting lieten hoge waarden zien”, vertelt Peter-Paul Lenssen. “Ook op social media waren de reacties positief. Je krijgt tijdens de online activiteiten heel leuk contact met de mensen thuis, je komt eigenlijk heel dichtbij. Small talk met een kopje thee en een glaasje fris op de bank. Die persoonlijke ontmoeting is voor ons een van de redenen om nu al te zeggen dat we ook volgend jaar dingen online zullen doen. Andere redenen zijn de flexibiliteit en de grote afwisseling.”

ONWEZENLIJK

Frans Claassens van het Odulphus in Tilburg denkt eveneens dat bepaalde elementen van de digitale open dag zullen blijven, ook als er weer gasten op school mogen komen. “Kinderen en ouders hadden thuis al een hoop informatie bekeken en nagedacht over vragen die ze nog wilden stellen. Die goede voorbereiding is efficiënt – je hoeft het verhaal maar één keer te vertellen én je kunt meer diepgang bereiken. Dat is een voordeel. Wat me van de open dag heel erg is bijgebleven, is de onwezenlijke sfeer. We waren die dag hier op school met vijftien collega's en een stuk of wat leerlingen die de 'pauzepraat-chat' gingen doen. Er waren livestreamopnamen in drie lokalen en voor de rest was de school leeg! Met een normale open dag trekken we 4000-4500 bezoekers, inclusief oma's en opa's en kinderen uit groep 7. Die hebben nu afgehaakt, denken wij, het sociale effect

'Kinderen en ouders zijn al gewend aan de digitale vorm, dus daar moet je een plus op aanbrengen'

'Je beleeft het alsof je rondloopt op een beurs of markt, met echte geluiden en echte drukte en wachttijden'

is een stuk minder.” En intern ontbreekt dus ook dat bindende element van met z'n allen de school presenteren, samen opruimen, nakletsen met een drankje en kijken hoeveel mapjes er zijn uitgedeeld. “Aan de andere kant: collega's konden ook eens bij elkaar kijken. De feedback van onze fysieke mystery guest hadden we dit jaar niet nodig.”

GELEERDE LESSEN

“Volgend jaar beginnen we eerder met de voorbereiding!”, vervolgt Claassens. “Voor de kerstvakantie moet het klaar zijn. Over hoe professioneel die filmpjes moeten zijn hebben we gediscussieerd. Persoonlijk vind ik het zonde van het geld om uitsluitend gelikte filmpjes te maken. Tegenwoordig kunnen we veel zelf met onze smartphone. Het gaat om de inhoud.”

Ad Keller is enthousiast over de mogelijkheden en ook het speelse element van de 3D-scholenmarkt. “Kinderen kunnen hun poppetjes aankleden, een huidskleur geven, laten dansen. Het is leuk om te doen. Punt van zorg vind ik de kansongelijkheid. Niet iedereen heeft een laptop. Daarom wilden we kinderen de gelegenheid geven om mee te doen vanuit de basisscholen, samen met de juf of meester. Dat ging door de totale lockdown niet door en dat vind ik erg jammer.”

Peter-Paul Lenssen: “Kinderen en ouders zijn al gewend aan de digitale vorm, dus daar moet je een plus op aanbrengen. Kijken wat er kan. Een draaiboek en een goede doorloop zijn heel belangrijk! Je maakt gebruik van de kwaliteiten van collega's die dit kunnen en leuk vinden. Je moet aan veel facetten denken. Zo hebben wij de kans benut om in elke break-out room ook iets van de look and feel van de school te laten zien als achtergrond. We zijn ons verder sterk bewust van de ondersteuning met social media, zowel van tevoren als achteraf. Door leuke dingen te delen op Facebook en Insta proberen we de stemming erin te houden.”

VERDER LEZEN/KIJKEN

- opendag.odulphus.nl
- bernardinuscollege.nl/groep-8
- dedigitalescholenmarkt.nl

DE SCHOOLTIJD VAN

Tekst: Ilse Ariëns

Ans Markus hoort tot de bekendste kunstschilders van Nederland. Ze is autodidact en brak in de jaren tachtig door met schilderijen van vrouwen in windsels. In 2009-2010 werd ze kunstenaar van het jaar. Ans Markus publiceerde in 2019 haar elfde boek: 'Masker af. Lessen uit mijn leven'.

Ans Markus
Hbs A 1959-1963
Laurens Coster Lyceum
in Haarlem

'De kantlijnen van mijn wiskundeboeken stonden vol modetekeningen'

Wat was u voor leerling?

“Ik was een meisje dat rustig in de achterhoede liep. Op het lyceum in Haarlem had ik het gevoel minder te zijn dan de anderen. We woonden in Halfweg, bekend van de suikerfabriek. Mijn vader werkte daar bij betonfabriek Van Baarsen. In dat dorp van tractoren, suikerbieten en blubber hing altijd een vieze lucht. Een jongeman uit het chique Overveen liet me voortdurend weten: 'Jij stinkt!' Op de leeftijd dat je net gaat ontdekken wie je bent, maakt zo iets je erg onzeker. Toen ik in de vierde klas zat, verhuisden we voor mijn vaders werk naar Brabant. Ik ben toen met school gestopt, omdat ik geen zin had mijn plek te moeten vinden in een nieuwe klas. Vanaf mijn elfde was ik al volop bezig met tekenen. Later kon ik daar, door acht jaar anatomielessen te volgen op een hobbyclub, mijn vak van maken.”

Wie was uw favoriete docent?

“Op de middelbare school waren dat er twee. De tekenleraar meneer Bol stimuleerde me om vrij te denken en vrij werk te maken. Ik denk ook wel dat hij mijn talent zag. Meneer De Wit van Nederlands hielp me om een paar Amsterdamse woordjes weg te poetsen. Maar de beste herinnering heb ik aan de hoofdonderwijzer van mijn fijne lagere school in Halfweg. Hij prees mijn eindwerkstuk over Afrika, een schrift vol tekeningen van onder andere leeuwen en giraffen. Het was een enorme eer toen hij me vroeg of hij het mocht houden, als voorbeeld voor andere leerlingen.”

Wat hebt u op de middelbare school geleerd waar u nu nog baat bij hebt?

“Ik heb ervaren dat het niet erg is om je eigen wereld te creëren. Natuurlijk had ik vroeger graag bij het populaire groepje gehoord, maar tegelijkertijd wilde ik met

rust gelaten worden. Als je tekent, kun je opgaan in je eigen wereldje. Dat deed ik de hele tijd; de kantlijnen van mijn algebra- en meetkundeboeken stonden vol modetekeningen. Dat ik goed alleen kan zijn en in mijn eentje dingen voor elkaar krijg, is een inzicht dat ik achteraf pas heb gekregen.”

Wat moet meer aandacht krijgen op de middelbare school?

“Er komen hier veel jonge kunstenaars langs, die de prachtigste dingen maken. 'En nu?', vraag ik ze dan. Want je kunt talent hebben, je zult je werk ook aan de man moeten brengen. Nu heb ik mijn eigen expositieruimte, maar ik heb jaren via een galerie verkocht. Ik heb geen zicht op wat scholen nu doen, maar serieuze aandacht voor commercieel denken zou ik goed vinden. Net als het stimuleren van creativiteit. Wie creatief van geest is, kan oplossingsgericht denken op allerlei fronten.”

De kracht van introvert leiderschap

Brutale mensen hebben de halve wereld, zeggen ze, en in de praktijk blijkt dit ook vaak zo te zijn. Wie het hardst schreeuwt, krijgt de meeste aandacht én wordt serieus genomen. *Presence, posture en profiling* zorgen voor overtuigingskracht, zelfs als je er wat te veel van hebt. Dat geldt ook voor leiders en dat is volgens Karolien Koolhof niet terecht. Extraversie mag in leiderschapsland dan de misschien norm zijn; introverte leiders hebben wel degelijk een unieke kracht. Koolhofs boek is een pleidooi om anders te kijken naar de combinatie introversie en leiderschap. Ze maakt daarvoor onder meer gebruik van de inzichten van de Duits-Britse psychiater Hans Eysenck, die in de jaren zeventig van de vorige eeuw als eerste wetenschappelijk onderzoek naar introversie deed. Hij ontdekte onder andere dat de hersenen van introverten gevoeliger zijn dan die van extraverten, waardoor zij meer prikkels opnemen uit hun omgeving. Daarom zonderen zij zich soms af om het aantal prikkels te beperken. Extraverten daarentegen gaan juist naar prikkels op zoek, bijvoorbeeld in sociale gelegenheden. Ook hormonaal zouden er opmerkelijke verschillen tussen beide persoonlijkheidstypen zijn. De gevolgen van introversie worden nogal eens als nadelen gezien en dat is jammer, meent Koolhof. Want daardoor zie je niet wat introverte leiders waardevol maakt. Ze gaan

bijvoorbeeld beter met hun team om, geven meer ruimte voor nieuwe inzichten en oplossingen en zijn hoofdzakelijk bezig hun teamleden te faciliteren. Bovendien kunnen ze goed luisteren, waardoor de ander zich echt gehoord voelt. Ook hebben introverte leiders meer tijd om zich op hun taken te concentreren. Ze hebben immers minder behoefte aan sociaal contact. Koolhofs advies luidt dan ook: wees je bewust van die sterke kanten en concentreer je daarop. Dat geldt even goed voor de organisatie als geheel. Koolhof brengt in dit verband het thema onder de noemer 'diversiteit'. Zorg niet alleen voor een goede balans tussen mannen en vrouwen en diverse culturele achtergronden, maar ook tussen verschillende persoonlijkheidstypen. Zorg er bijvoorbeeld voor dat introverte leiders ruimte hebben om zich op te laden – een wandeling onder werktijd is soms veel productiever dan de zoveelste vergadering – en creëer ruimte voor het delen van ideeën. Koolhof schreef haar boek op basis van eigen onderzoek onder vierhonderd introverte leiders wereldwijd. Samen met relevante theoretische inzichten en een twaalfal casussen – persoonlijke verhalen van introverte leiders in Nederland en België – zorgen die resultaten voor een unieke bijdrage aan de Nederlandstalige leiderschapsliteratuur.

Karolien Koolhof
Introvert leiderschap
De stille kracht van de introverte leider
ISBN 978 90 896 5515 8

Teamconditie

Volgens Patrick Lencioni functioneert tachtig procent van alle teams niet naar behoren, met name door een gebrek aan moed en onderling vertrouwen. Dat verklaart waarschijnlijk de niet aflatende stroom van boeken over teams en teamsucces. Scheffers' boek gaat dus over hoe zelfs de beste teams kunnen ontsporen. De belangrijkste oorzaken zijn: onvoldoende teamconditie, verkeerde invloeden vanuit de organisatiecontext op het teamfunctioneren, teamstress en individuele stress versterken elkaar en tot slot het fenomeen 'diepzeestromen'. Werken aan de teamconditie begint met het vergroten van de veiligheid en het vertrouwen binnen het team. Scheffers verrijkt zijn relaas met herkenbare casussen. Ook reflectievragen ontbreken niet.

Anton Scheffers
Waaron Zelfs de Beste Teams Ontsporen...
en hoe ze hier weer gezond uit kunnen komen
ISBN 978 90 896 5527 1

Missie (im)possible

'Extreem eigenaarschap' is een bestseller die leest als een spannende roman, maar en passant relevante lessen bevat over leiderschap en eigenaarschap in teams. De auteurs vertellen over een missie in Irak die als een *mission impossible* gold: Ramadi veiligstellen, een stad die al min of meer als verloren werd beschouwd. Toch lukte het een groep Navy Seals, dankzij een teamcultuur van eigenaarschap en discipline. Natuurlijk spelen in onderwijsorganisaties geen kwesties van leven of dood, maar de lessen van Willink & Babin zijn ook daar prima toepasbaar. Bijvoorbeeld dat het handelen van de leider gebaseerd moet zijn op een moreel kompas en dat een leider te allen tijde zijn organisatie (en niet zijn ego) dient.

Jocko Willink & Leif Babin
Extreem eigenaarschap
Hoe Navy Seals leiden en winnen
ISBN 978 90 470 1429 4

30 jaar ervaring

In zijn boek deelt de auteur in vijftig korte beschouwingen zijn ervaringen met dertig jaar leiderschap. Het zijn evenzovele 'sleutels die je helpen om je staande te houden en je verder te ontwikkelen'. Die zijn overigens niet alleen op zijn eigen ervaringen gebaseerd, maar ook op gesprekken met andere leiders én serieus onderzoek. Onder meer de volgende onderwerpen passeren de revue: in je kracht komen door zelfkennis, het belang van je aandacht te richten en hoe je dat doet, onmogelijke beslissingen nemen, omgaan met een crisis, voorkomen dat je blokkeert, oplossingen vinden, prioriteiten stellen, de tijd voor je laten werken, mensen in transitie leiden, verandering organiseren, je emoties, angst en stress beheersen, onzekerheid managen en veiligheid creëren. Voor elk wat wils, dus.

Bruin Bourgois
Reflecteren over je leiderschap
ISBN 978 90 486 3996 0

Leergemeenschap

Professionele leergemeenschappen zijn al enkele jaren hot in het onderwijs. Vrijwel alle bestuurders en schoolleiders vertellen graag dat zij al een PLG zijn, op weg zijn er een te worden of 'met PLG's werken'. Met dat laatste wordt dan bedoeld op teams met een grote mate van zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid. De brochure die door Aeres Hogeschool Wageningen is uitgegeven, gaat over PLG's met een organisatieoverstijgend karakter in het vo. Vormen van samenwerking tussen onderwijsprofessionals van verschillende scholen dus. De meerwaarde ervan wordt met name bepaald door de ervaringsverhalen van personen die aan zo'n PLG hebben meegedaan en de suggesties voor succesvolle PLG's op basis van die ervaring. De brochure wordt gratis toegestuurd en is te downloaden van het internet (zoek op de titel).

Frank de Jong & Ton van Wijck (samenstelling en redactie)
Ervaringen vanuit de praktijk van professionele leergemeenschappen (PLG's)
Achtergronden, ervaringen en tips

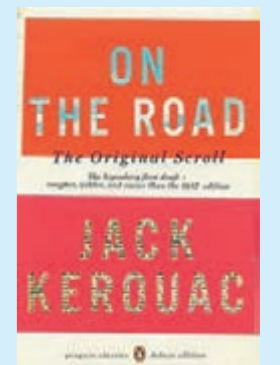
'Ik heb gewoon een zwak voor eigenwijsheid'

Bas Smies is teamleider onderbouw op het Bataafs Lyceum in Hengelo:

"Ik heb dit boek heel lang geleden voor het eerst gelezen, op de middelbare school. Het maakte zoveel in mij los, dat ik Engels ben gaan studeren en daarna ook docent Engels ben geworden. On the Road is een meeslepend verhaal over vrijheid, over een groep outsiders die kriskras door de Verenigde Staten liften. Het is het eerste grote boek van de *counterculture*, de tegencultuur. Dat tegendraadse spreekt mij erg aan. Niet klakkeloos doen wat je omgeving van je vraagt maar je eigen route uitstippelen, tegen de conventies in als dat nodig is. Ik heb gewoon een zwak voor eigenwijsheid. In ons onderwijssysteem hebben we de neiging om volgzzaam gedrag te belonen. Als leidinggevende ben je zelfs voor een deel architect van dat systeem. Ik accepteer dat dat we een systeem nodig hebben, maar ik vind dat je wel in de gaten moet houden hoe het zich verhoudt tot de authenticiteit van leerlingen. We willen geen volgzaam, anonieme burgers afleveren, maar unieke mensen begeleiden in een belangrijke fase in hun leven."

Mijn favoriet

Jack Kerouac
On the Road
ISBN 978 02 413 4795 9
(Engels, paperback)

Deze 10 collega's veranderen van baan

→ **Folkert Bangma** is sinds 1 januari 2021 bestuursvoorzitter van OVO Fryslân Noord. Dit is het bestuur van de scholen Piter Jelles en Simon Vestdijk. Bangma is de opvolger van **Wiebe Wieling** en al sinds augustus 2015 lid van het college van bestuur van OSG Piter Jelles. Wieling was sinds 2009 voorzitter van het college van bestuur van OSG Piter Jelles en na de fusie van OVO Fryslân-Noord. Wieling zal tot de zomer nog enkele werkzaamheden verrichten voor het bestuur.

→ **Sebastian Blanck** is per 1 januari 2021 door het college van bestuur van NUOVO Scholen benoemd als directeur van VOLT! Toekomstmakers in Vleuten. Hiervoor was hij teamleider bij UniC.

→ **Herbert de Bruijne** wordt per 1 april bestuurder bij Openbaar Onderwijs Groningen. Hij gaat samen met voorzitter Akkelys Lukkes de stichting met achttien basisscholen, veertien middelbare scholen en scholen voor speciaal onderwijs in de stad Groningen leiden. De Bruijne is nu bestuursvoorzitter van Openbaar Onderwijs aan de Amstel, met 22 basisscholen in Amsterdam. Afgelopen zomer vertrok bestuurder Theo Douma bij Openbaar Onderwijs Groningen.

→ Het college van bestuur van NUOVO Scholen heeft per 1 januari 2021 **Marieke Folkers** benoemd als Head of School van de International School Utrecht. Hiervoor was zij rector van het Utrechts Stedelijk Gymnasium.

→ **Elles Kahlé** is op 1 januari 2021 begonnen als sectordirecteur vmbo bij Curio in West-Brabant. Ze was hiervoor onderwijsmanager van Curio Scala, een vmbo-school in Teteringen. In haar nieuwe functie is Kahlé eindverantwoordelijk directeur van de Curio vmbo-scholen Pomona (Bergen op Zoom), De Ronde (Breda) en Steenspil (Halsteren).

→ Het college van bestuur van NUOVO Scholen heeft **Marco Nomes** per 1 novem-

ber 2021 benoemd als directeur van het Anna van Rijn College in Nieuwegein. Nomes was eerder werkzaam als directeur/bestuurder van het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs de Meijerij in 's-Hertogenbosch.

→ **Tanja Peters** wordt lid van het college van bestuur van scholengemeenschap De Rooi Pannen. Ze vertrekt per 1 maart als voorzitter van de centrale directie van Het Hooghuis in Oss. De Rooi Pannen biedt zowel vmbo- als mbo-onderwijs in Tilburg, Eindhoven en Breda. Peters was eerder lid van de directie van D-reizen.

→ **Richard Toes, Wim de Kloe** en **Leendert van Wezel** vormen samen het nieuwe college van bestuur van de scholengemeenschap die ontstaat uit een fusie van het Driestar College en het Wartburg College in Lekkerkerk. Dit is door de gezamenlijke raden van toezicht bekendgemaakt. Toes wordt bestuursvoorzitter, De Kloe en Van Wezel bestuurslid. Momenteel zijn Toes en Van Wezel respectievelijk voorzitter en lid van het cvb van het Wartburg College. De Kloe is lid van het cvb van het Driestar College. De besturenfusie zal waarschijnlijk per 1 april 2021 een feit zijn.

‘Ik heb in vertrouwen kunnen groeien’

Teun van Roy is per 1 april directeur van de nieuwe school Volta in Beilen. Volta is een gezamenlijk initiatief waarmee CSG Vincent van Gogh en het Dr. Nassau College in Assen ondanks dalende leerlingaantallen goed onderwijs (vmbo en havo/vwo-onderbouw) in Beilen willen blijven bieden.

Waarom deze overstap?

“Ik vind ontwikkeling heel belangrijk. Niet alleen van leerlingen en docenten, maar ook van mezelf. Ik ben een laatbloeiër en heb na de mavo en de ALO een studie Management, Economie en Recht gedaan en een master gehaald. Op Volta komen twee scholen en culturen bij elkaar in een nieuw onderwijsconcept. Ik vind het interessant om te zorgen dat die twee samen ‘Volta’ worden.”

Wat laat je achter?

“Ik werkte als teamleider onderbouw op het dr. Aletta Jacobs College in Hoogezand. Daar hebben we de afgelopen drie jaar hard gewerkt om leerlingen meer aan het roer van hun eigen leren te laten staan. Het past bij mij om iets nieuws op te starten, maar de volgende stap vraagt om een ander type leider. Bovendien heb ik bijna twintig jaar op het Aletta Jacobs gewerkt: begonnen als docent en verder gegroeid als leerlingcoördinator, voorzitter van de MR, interim-teamleider en teamleider met

directietaken. Ik heb er veel kansen gekregen en heb in vertrouwen kunnen groeien. Toch heb ik niet gearzeld over deze stap: mijn werk op het Aletta vond ik heel leuk, maar Volta wordt misschien nog wel veel leuker.”

Waar ga je aan werken in je nieuwe baan?

“Allereerst de formatie. De nieuwe collega's op Volta komen van het Vincent van Gogh en het Dr. Nassau College. Aan mij de taak om ervoor te zorgen dat het straks niet uitmaakt wat er op je aanstelling staat. Het wordt een school van ons samen, voor de kinderen van Beilen. Ook het neerzetten van het nieuwe onderwijsconcept wordt een mooie klus. Dat lijkt op waaraan ik met het team van het Aletta Jacobs heb gewerkt: meer ruimte voor leerlingen om zelf te kiezen wat ze willen leren en wanneer. Het is fantastisch dat ik mag beginnen met nieuw onderwijs in een nieuw gebouw.”

Advertentie

EEN JAARROOSTER ZONDER ZORGEN

BEGELEIDING VOOR UW TEAM

Onder begeleiding van een adviseur met uitgebreide kennis van de jaarroostering, maakt uw team het jaarrooster zonder problemen. Wij helpen uw team door middel van procesbegeleiding met het zetten van de juiste stappen op het juiste moment.

ADDITIONELE CAPACITEIT

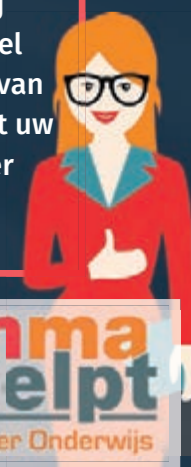

Bent u op zoek naar extra ondersteuning voor uw team? Onze direct inzetbare roosterspecialisten zorgen er samen met uw team voor dat het jaarrooster tijdig opgeleverd wordt. Zo houden uw eigen roostermakers de ruimte om de dagelijkse gang van zaken te waarborgen.

COMPLEET JAARROOSTER

Naast begeleiding of ondersteuning kunnen wij ook het gehele proces rondom de jaarroostering uit handen nemen. Wij zorgen voor een soepel verloop van het proces van begin tot einde. Zo krijgt uw school een jaarrooster zonder zorgen.

Wij staan voor u klaar!

Kijk voor meer informatie op www.emmahelpt.nl
Of neem direct contact met ons op via 0570 56 57 44

Gedwongen overstap?

Leden van de VO-raad kunnen met al hun vragen over onderwijs- en werkgeverszaken terecht bij de Helpdesk VO. Ditmaal een overplaatsingsgeschiedenis. Mag een bestuur een geschiedenisdocent overplaatsen naar een school waar geschiedenis niet als volwaardig vak wordt gegeven?

DE KWESTIE

Een werkgever ontvangt signalen en klachten van ouders over de pedagogische vaardigheden van een docent geschiedenis die al meer dan dertig jaar op een school werkzaam is. Als het bestuur de docent hierop aanspreekt, zegt deze dat het geen officiële klachten in de zin van de klachtenregeling zijn. De uitkomsten van een enquête onder alle leerlingen ondersteunen de signalen. Maar de docent wijst de kritiek af met de opmerking dat de schoolleiding klachten niet behandelt zoals volgens het klachtenprotocol zou moeten. Het bestuur zegt van de docent te verwachten dat deze zich verbetert. De docent stemt hiermee in, al blijft hij van mening dat hij op

niveau functioneert. Ook maakt hij bezwaar tegen het proces, want hij heeft de klachten nooit op papier gezien. Hij verzoekt om inzage: tot hij de klachten heeft gezien, weet hij niet precies waarover ze gaan en kan van hem op dit punt geen verbetering worden verwacht. Op een gegeven moment meldt de docent zich ziek, waardoor een gepland reflectiegesprek niet door kan gaan. De bedrijfsarts concludeert dat er sprake is van een verstoorde arbeidsverhouding; op zijn advies wordt mediation ingeschakeld. De mediation wordt echter door de mediator beëindigd zonder dat er een oplossing is bereikt.

De klachten houden aan en de werkgever bespreekt deze opnieuw met de docent, die zich er niet in herkent. Uiteindelijk besluit de werkgever de docent vanwege vertrouwensbreuk over te plaatsen. Op de school waarnaar de werknemer is overgeplaatst, worden echter geen volwaardige lessen geschiedenis gegeven. Geschiedenis is daar slechts een (klein) onderdeel van het vak Mens & Maatschappij. Dat betekent dat de werknemer op die school niet dezelfde werkzaamheden kan verrichten als hij op zijn oude school deed. De docent is het op inhoudelijke gronden niet met de overplaatsing eens en legt de zaak voor aan de Commissie van beroep voor het funderend onderwijs.

HET OORDEEL

De werkgever stelt dat er sprake is van een wijziging van standplaats, maar de Commissie is van oordeel dat gaat om een overplaatsing in de zin van artikel 17.4 CAO VO. De eisen die gesteld worden in dit artikel, waaronder de belangenafweging uit lid 3 van het betreffende artikel, moeten dan ook in acht worden genomen. De Commissie is van mening dat de werkgever – door de werknemer over te plaatsen naar een school waar hij zijn eigen vak niet kan geven en door niet aan te geven waarom die school desondanks een passende plek is – de belangen van de werknemer onvoldoende in acht heeft genomen. Het

beroep is op dit punt dan ook gegrond. Overplaatsing als zodanig vindt de Commissie wel redelijk: er is sprake van een conflictsituatie zoals genoemd in artikel 17.4 lid 2 sub b CAO VO. De werkgever heeft zich ingespannen om de binnengekomen signalen en klachten met de docent te bespreken en te komen tot verbetering. Het gebrek aan zelfreflectie bij de docent en het uit de weg gaan van gesprekken over overplaatsing heeft niet bijgedragen aan een (gezamenlijke) oplossing. De partijen krijgen het advies om opnieuw met elkaar in gesprek te gaan.

De volledige uitspraak is te vinden op onderwijsgeschillen.nl; zoek op nummer 109461.

OOK EEN VRAAG?

Stel uw vragen over onderwijs- en werkgeverszaken bij de Helpdesk VO, via een online formulier op www.vo-raad.nl/helpdeskformulier.

Online conferentie – Woensdag 10 maart 2021, 10.00 – 12.00 uur

Passend Onderwijs; Hoe nu samen verder?

Alle leerlingen zoveel mogelijk thuisnabij en gezamenlijk laten leren. Dat is de ambitie die voortkomt uit de evaluatie passend onderwijs. In deze ambitie zit een duidelijke opdracht voor de onderwijsprofessionals: zij moeten steeds beter in staat zijn om de benodigde ondersteuning te bieden voor de leerlingen in de school. In deze gedachte zit ook de route richting inclusiever onderwijs opgesloten. Is dat onze stip op de horizon?

Zijn we op weg naar inclusie? Wat betekent het begrip inclusie voor jou? En wat betekent het in je rol als begeleider? Welke positie neem je in? De rol van de begeleider in de school wordt steeds cruciaal. Dit vraagt om versterking van de ondersteuningsstructuur in de school.

Tijdens de conferentie delen we ervaringsverhalen vanuit het po, vo en het mbo, doe je nieuwe inzichten op en leer je van en met collega's uit het hele land.

Myrthe Meurders is onze dagvoorzitter en moderator. Zij leidt ons door de ochtend en gaat in gesprek met de sprekers over drie centrale thema's:

Centrale thema's

1. Passende ondersteuning in de klas
 - door Jaap Versfelt
2. Leerling en ouder als gelijkwaardig partner
 - door Peter de Vries
3. Samenwerking onderwijs – jeugdhulp/zorg
 - door Wouter Hart

Op **maandag 8 maart en dinsdag 9 maart** ontvang je op verschillende momenten inspirerende filmpjes van onze sprekers, links naar blogs en/of essays over de drie thema's om warm te lopen en je voor te bereiden op deze conferentie.

Deze informatie vormt het startpunt voor de verdieping die je tijdens de conferentie krijgt over het thema naar keuze. Actieve werkvormen staan centraal tijdens de verdiepingssessies waar we met elkaar gedurende een uur de diepte in gaan. De spreker van het thema intervenueert tijdens deze sessie en zal de groep een stap verder brengen door het geven van nieuwe en concrete impulsen.

Voor wie? Begeleiders en ondersteuners in het onderwijs (ib'ers, ambulante begeleiders, ondersteuningscoördinatoren, SLB'ers, teamleiders, schoolleiders).

Waar? De conferentie vindt online plaats.

Wanneer? De livestream en de verdiepingssessies vinden plaats op woensdag 10 maart 2021 van 10.00 tot 12.00 uur.

Kosten? De kosten voor deelname aan de online conferentie bedragen 75 euro.

Scan mij om je in te schrijven!

VO ACADEMIE

VOOR DE PROFESSIONALISERING VAN
SCHOOLLEIDERS EN BESTUURDERS

MAAK WERK VAN UW PROFESSIELE ONTWIKKELING

Juist in deze periode is het waardevol om even stil te staan en samen met collega's te reflecteren. Wat heeft u de afgelopen periode geleerd? En hoe wilt u zich verder ontwikkelen in uw rol als schoolleider of bestuurder? De VO-academie heeft voor 2021 een gevarieerd professionaliseringsaanbod samengesteld, waarin leren van en met elkaar centraal staat. Voor elke fase in uw loopbaan zijn er inspirerende masterclasses en trajecten.

Aanmelden is vanaf nu mogelijk! Bekijk ons aanbod op:
www.vo-academie.nl

